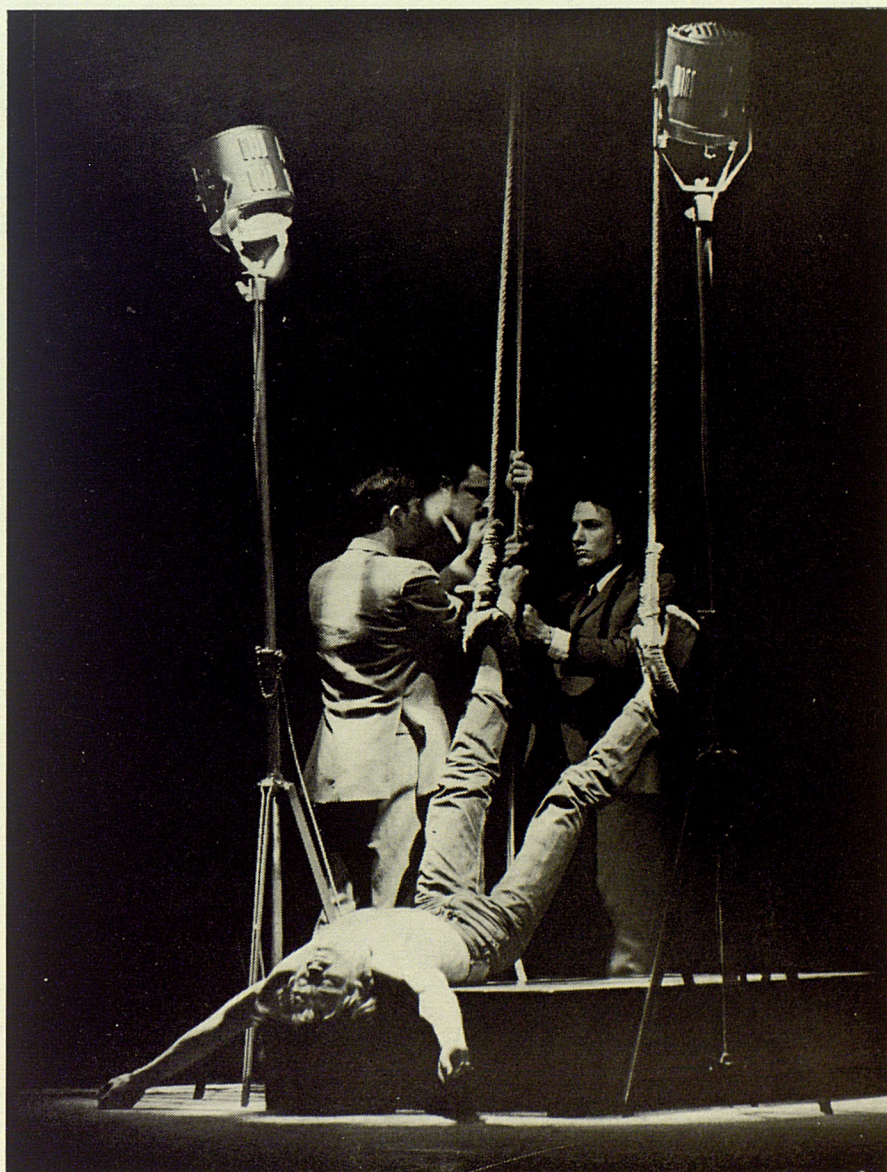

LLUC

JULIOL-AGOST 1970

Bar Restaurant CA S'AMITGER

Vos hi serviran els millors plats
típics de Mallorca

Telèf. 11 - LLUC

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

FAIXES REINA

Josèp Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

GALLETES QUELY

I CAN GUIXA

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Electrofil

AISSLANTS - CONDUCTORS - TERMoeLECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

Correu dels amics

Recomanem als lectors que ens envien cartes per a la publicació en aquest **Correu**, que vulguin esforçar-se a reduir la seva extensió. La llargària d'algunes que hem rebut, no permet de donar-los cabuda. Demanem també que vulguin enviar-les escrites a màquina, a una cara, i a doble espai; i si això no fos possible, escrites en lletra ben clara. Ni cal dir com és d'interessant que el pensament hi sigui condensat, i ordenat el més possible. També ens cal recordar que en principi no seran publicades les cartes mancades de dades suficients (noms i adreça), tot i que poden publicar-se amb pseudònim, si ens ho fan constar. I en tot cas, pregam també que es facin càrrec que la Redacció no pot mantenir correspondència privada sobre comunicacions adreçades a aquesta secció.

LA REDACCIÓ

CRISTINA VALLS I EL TEATRE MALLORQUÍ

Sr. Director de la Revista LLUC.

Aplaudesc que la nostra Revista hagi dedicat un homenatge —retrat a la portada i un extens article a les pàgines centrals—, a una figura tan representativa del poble mallorquí com és Cristina Valls. El se mereix! I el se mereixen també aquelles figures que crearen el Teatre —des dels costumistes del passat segle, a les darreres promocions com Tous i Maroto, Gabriel Cortès i Guillem Colom—, que amb la

seva tasca tant varen contribuir al desvetllament de la consciència del nostre País.

Calia que una ploma jove i àgil com ha estat la de Gabriel Janer, hi digués un munt de veritats i tan ben dites. I que s'hagin publicat a la —permeteu que ho digui ben clar— meritíssima revista LLUC.

PONÇ ARNAU

DES DEL POBLE I PER AL POBLE

Sr. Director de la Revista LLUC.

Som un jove que he fet els meus estudis —no massa llargs, ni cal dir-ho—, i que visc al poble. Al meu poble hi ha més d'una dotzena de subscriptors a la revista LLUC. Jo voldria que n'hi hagués dotze dotzenes, però us ho de dir sincerament: la revista LLUC és massa elevada de to perquè la puguin seguir.

Així i tot m'ha alegrat molt que al costat de poemes tan enrevesades i difícils d'entendre com la de Bartomeu Fiol, hi hagi publicat un article, La història d'un poble contada pels seus homes, que dona gust de llegir, a noltros i a tanta gent d'aquests pobles mallorquins. I em sembla que temes com aquest i en un to planer, no els hauríeu de descuidar gens, si no volem començar la casa per les teulades. Si volem conquistar la gent del nostre poble, convé sortir-li a camí amb coses fàcils d'entendre i de llegir.

BIEL MATAS

Sumari

Correu dels amics	1
Europa ens dona la raó, per Miquel Gayà	3
L'illa engolida, per Llorenç Villalonga	4
El nostre homenatge a Josep Carner, per Joan Miralles i Montserrat	6
Llorenç Villalonga i Anatole France: del mes- tratge al mite, per Damià Ferrà-Ponç	8
Sobre la Reforma interior de Palma, per Mi- quel Fullana.	14
Oratori per un home sobre la terra. Poemes, per Jaume Vidal Alcover	18
Jaume Vidal Alcover i el seu «Oratori per un home sobre la terra».	19
Cinema, per Vicenç Matas	21
Poesia	22
Art dels quatre vents i de l'illa, per M. Vi- llangómez Llobet	23
Rosa dels vents	23
Llibres	13, 17 i 27

PORTADA:

Una escena d'Oratori per un home sobre la terra, de Jaume Vidal Alcover, brillantment representat a Barcelona, a Madrid, a Valladolid i altres punts d'Espanya. La revista LLUC se'n fa ressò en aquest número amb la publicació d'un article comentari i una selecció de conts.

LLUC

Revista mensual

Any L - Núm. 592-593 - Juliol-Agost 1970

Direcció i Administració: PP. Missioners dels SS. Cors
C/. de la Pau, 3 - Palma de Mallorca
Telèf. 21 23 56

Director Periodista: GABRIEL FUSTER MAYANS
Director religiós: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.
Subdirector religiós: GUILLEM CELIÀ, M. SS. CC.
Secretari: MIQUEL GAYÀ

Subscripció: 150 ptes. anuals
Estranger: 200 ptes. anuals

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89 Depòsit legal: P. M. 276-1958

Hostal de la Font Coberta

Un lloc pulcre i econòmic al servei dels pelegrins.

Cuina espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

Servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunions.

NOTA.-Per a grans banquets de noces, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

LLUC - Tel. 9

Banderins

SALMA

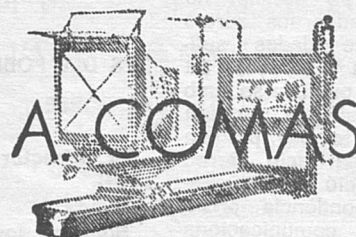
Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

Bar restaurant de Lluc i Fonda del Monestir

Per a Noces i primeres Comunions
i tota classe de serveis als pelegrins

LLUC - Tel. 6

Europa ens dóna la raó

Denis de Rougemont en un article publicat al bolletí informatiu «Comunidad Europea» que s'edita a Brusel·les, del mes de maig passat, ha dit coses valentes i ponderades al mateix temps, en referència als Estats-Nacions d'Europa i a les diversitats que els animen.

«Europa —diu— és ben boques coses, més una cultura». I en aclarir el seu concepte, precisa que més que un afegit, és el «producte energètic d'una massa relativament petita per una cultura de les més intenses».

Per dir que Europa és «ben poques coses», es refereix a aquest «petit cap asiàtic», que ha descobert la Terra tota, sense que mai l'hagin descoberta a ella, i ha sotmès els continents l'un darrere l'altre sense que mai fins avui l'hagin sotmesa a ella. Això, afirma, és una espècie particular de dinamisme. Però, segueix dient, tota força neix d'una tensió, tota tensió d'una contradicció que desafia i estimula l'esperit, i si Europa ha estat durant cinc segles «la perla de l'esfera, el cervell d'un cos vast», si «aquesta península estreta que només figura en el globus com un apèndix de l'Àsia s'ha convertit en la metròpoli del gènere humà», ho és només pel poder de l'esperit.

Segons Denis de Rougemont, aquesta cultura d'Europa, aquesta força de l'esperit, no li ve dels seus estats nacionals, molts d'ells amb menys d'un segle d'existència, sinó de quelcom més llunyà, molt més alt i molt més profund. Li ve de la diversitat dels seus orígens: dels grecs i dels romans, de l'Església i dels jueus, dels celtes i dels germànics, d'ulteriors aportacions moresques i esclaves; també d'antinòmies que han constituït la història comuna, espiritual i temporal, esquerra i dreta, estatisme i lliberalisme, roman-ticisme i racionalisme. La força d'Europa li ve d'aquestes diversitats resultants, de tots aquests estils i escoles de pensament, maneres de vida, combinacions variades i fins dels seus conflictes.

Tot això, confessa Denis de Rougemont, —que cal que sigui ben respectat—, totes aquestes diversitats, úniques, creadores, a penes si han coincidit mai en cap dels territoris actuals d'un sol Estat-Nació; sinó, al contrari, els divideixen, els «animen» tots ells. I se dóna el cas que aquests Estats en lloc de respectar aquestes característiques, fan exactament l'enrevés. El mal que denuncia el nostre pensador és, doncs, molt extès i ben profund.

Abans que el segle XIX estatitzàs el sentit que avui donam a la paraula nació, el seu ver-tader sentit el donaven les realitats ètniques i lingüístiques. I per això, conclou Rougemont, respectar les «personalitats nacionals» seria doncs respectar adequadament les personalitats de Bretanya i d'Escòcia, del País Basc i del País de Gales, de Catalunya, d'Occitània, d'Alsàcia...

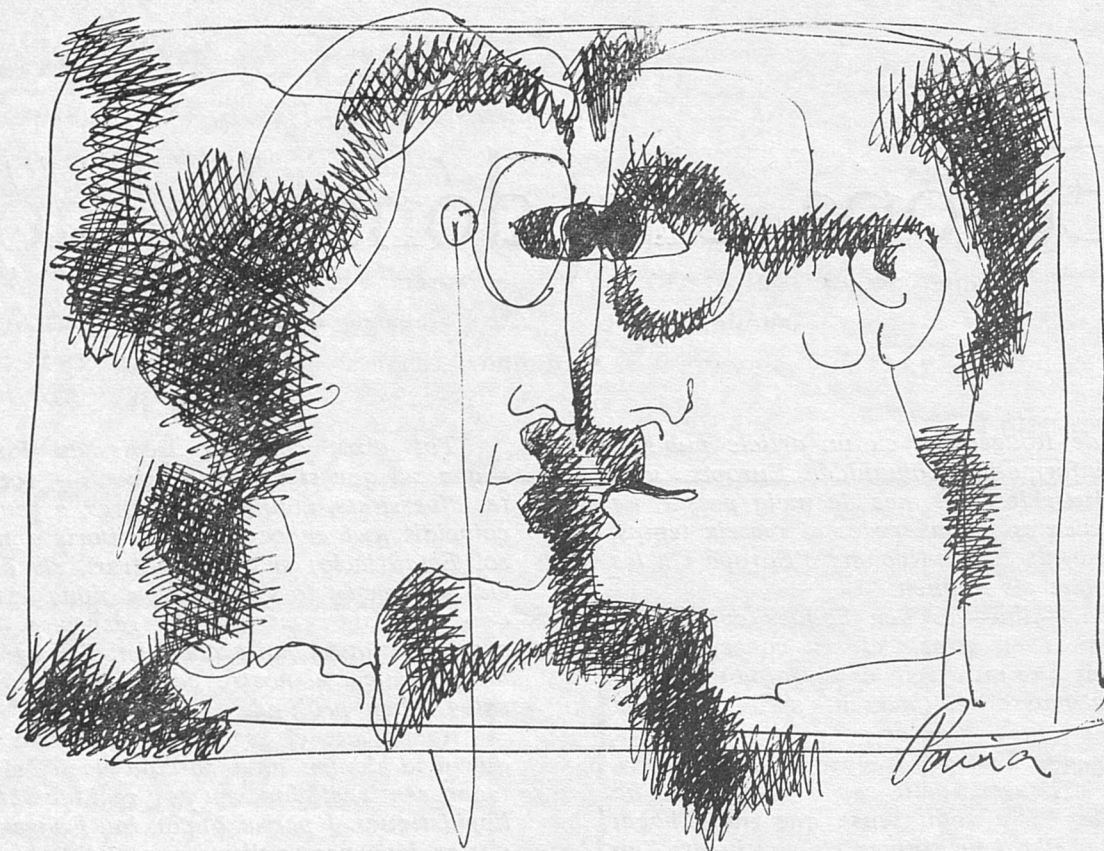
Els Estats-Nacions —seguim encara el citat pensador— no han aportat res que valgui la pena a aquesta cultura causa de la força i la grandesa d'Europa. En el XIX, que és el segle que els va veure néixer i proliferar, tot allò que compta per a l'esperit no compta amb l'Estat-Nació.

Potser en les diversitats d'Europa i les seves contradiccions, no sempre s'ha realitzat una grandesa, però —afirma finalment Rougemont— a la diversitat d'aquests Estats-Nacions devem la des-gràcia d'Europa, que ha estat la invasió colonia-lista des del 1880, 38 milions de morts en les dues guerres, la caiguda d'un prestigi mil·lenari i la nostra humiliació davant els novells Imperis.

Totes les idees, afegiríem, que hem vingut exposant en diversos articles ja al llarg d'un grapat de números de LLUC, vénen corroborades per aquestes idees de Denis de Rougemont. No feim sinó seguir aquest corrent de l'esperit europeu.

Segons Rougemont, Europa ens dóna la raó.

Miquel GAYA

Dibuix de Pere Martínez Pavia.

L'ILLA ENGOLIDA

per **Lorenç VILLALONGA**

Julieta, filla única, era rossa, alta i com a destenyida. Les allotes altes sempre pareixen angleses, cosa que fa elegant. Romeu, el promès, era anodí. El pare de Romeu, fabricant de calçats, treballava força. El pare de Julieta no feia res; vivia en el barri de la Seu, el més venerable de l'illa. Les ties velles, malgrat considerar que aquell matrimoni seria desigual, hi torcien el coll. «Avui en dia...» Romeu era bon allot. Mai no s'havia sentit a dir res d'ell. La bondat, enfocada des del camp contrari, és sempre maldat, però el no-res és sempre no-res. «Què faries si jo, un cop casats, t'enganyava?» li demanava ella amb indiferència britànica, després de veure un drama de Calderón que l'havia deixada completament freda. «Doncs, em semblaria un abús; un abús de confiança...»

Quin seny el d'aquell jove... Un vertader senyor, malgrat que la seva família no fos molt enlairada. Els deien de Can Pipa. «Avui en dia... Bon Jesús...» Les ties velles transgien perquè, evidentment, Julieta, si no volia romandre fadrina, s'havia de casar. En Romeu anava a tots els enterraments; el dia que es morís, tot Ciutat aniria al seu. I calés, no cal parlar-ne, en tendria molts.

Matrimonis així han d'inspirar enveges. Els enamorats reberen anònims. «Julieta no tindrà un gafet, el pare no hi veu d'hipoteques», deien els dirigits a Romeu. «Romeu té dos fills naturals», advertien els dirigits a Julieta. Lo dels fills naturals era mig veritat, perquè només en tenia un. Lo de les hipoteques era de domini públic, constaven en el Registre de Propietat. En quant al fill... Ja

ho val, i què és de bo de fer tenir un fill natural... Sobretot pels homes. Però com Romeu, tan cuidadós?... No faltà qui el defensàs: «Això demostra la seva innocència». També resultava veritat. I l'infantó vivia a Pollença, devers setanta quilòmetres lluny. I era tan menut, tan raquític, pobre àngel... Tot s'arreglà amb la mare por quaranta mil pessetes. Havia estat una dona raonable.

Els envejosos insistiren: «Als pares de Romeu els diuen de Can Pipa», escrigueren a Julieta, que ja ho sabia. I a Romeu: «La família de Julieta vos desprecia». «Quines coses més desagradables!» digué donya Carme, la mare de la núvia, que era grassa i majestuosa com un cavall de Bretanya. Les ties velles s'apoderaren del vocable: «Això; **desagradables**. Has estat oportuna.» Don Bernat, el senyor de la casa, opinà: «Qui no té coratge de firmar, no mereix crèdit.» Els seus deutes el feien pensar un poc i posà un exemple finacer: «Es que el Banc faria cas d'un xec sense firma?». Era un exemple molt ben posat.

Els envejosos amainaren. Telefonaren tanmateix, encara a Romeu dient-li que Julieta tenia una lesió tuberculosa i que si no s'ho creia que li demanàs una fotografia. Devien voler dir una radiografia, però mai no s'ha vist que els enamorats es demanin radiografies.

Els preparatius per a les noces seguien endavant. Serien sonades, ostentoses. El casal del barri de la Seu era un marc adequat, que contrastava amb l'idiocràsia anglesa de la núvia, els cabells destenyits i la seva estatura d'un metre vuitanta. Don Bernat feu una nova hipoteca. Sempre que tocava doblers frescs s'hi rejuvenia. Donya Carme l'ajudava a gastar. Brillants? En realitat era una col·locació de capital. Pells? Però un abric de **visón** és una joia. Donya Carme exultava, quan entre tant de goig sorgí sobtadament la foscuria, la tragèdia inexorable: el consogre sabater exigia convidar tots els empleats de la fàbrica, devers tres-cents, que no tenien **jaquet**. S'esgrimí una excusa raonable: maldament la casa fos gran, el menjador... El consogre proposà l'**Hotel Caracol**. Quin desbarat! O el magatzem de la fàbrica, que feia olor de sola. Donya Carme no es dignà a sentir-los. La tempestat començava. El sabater rebé un altre anònim: «La família de la núvia vos desprecia». Aquest cop l'anònim arribà a punt. Deia el mateix que havia dit quinze dies abans,

però ho deia molt oportunament, quan tot s'enverinava. «Som de Can Pipa i amb molta d'honra!», reaccionà el sabater. Mitja hora després, repetia la frase a donya Carme, sense venir a to. «Cadascú és qui és», replicà despectivament la senyora. «Lo que hi ha de vegades són molt de fums...» digué el consogre. La cosa s'engrescava. De les frases abstractes, que són fines, es passava a les concretes, als **insults**. En plena batalla arribà el senyor de la casa, que de tan senyor semblava pur.

—Jo no veig més que dues solucions, digué.

Dues? No n'hi havia cap, i ell, que era be-neit n'hi veia dues?

—O suprimir el refresc...

—No t'ho pensis!, s'escrijà donya Carme.

—O suprimir el casament.

Una onada d'odi, com una **marea negra**, invadia la casa.

—Saps que no em desagrada la idea?, digué la senyora.

—Angela Maria!, exclamà el de Can Pipa, en Romeu pot trobar partits millors.

—I na Julieta no en pot trobar de pitjors!, replicà donya Carme, pensant en els dos fills naturals.

Era xerrar per xerrar. S'havia arribat massa lluny i desfer el casament ja no era possible, però tampoc no ho era casar-se dins un magatzem de soles de sabata, amb un cràpula que tenia dos fills naturals; perquè, segurament, havien estat dos. Quina vergonya!

La veritat és que no hi havia sortida i les Potestats que governen l'Univers hagueren d'intervenir. Segons una vella profecia, l'illa, sorgida del mar, s'havia d'enfonzar en el mar a principis de l'any 2.000; tot era qüestió d'anticipar la data d'aquell inevitable fenòmen geològic. Per què no? Víctimes? A l'any 2.000 l'illa tendria 40.000 habitants més que no tenia en aquells moments. S'estalviarien, doncs, 40.000 vides. Per altra part, don Bernat i donya Carme no es veurien desposseïts del seu vell casal, que els acreeadors pensaven convertir en tendes de **souvenirs**.

L'illa fou engolida per les aigües blaves del Mediterrani.

Leibnitz l'optimista, somreia a Voltaire, que s'havia rigut d'ell en el **Candide**: «*Ho veus, ànnera, com tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles?*»

Maig 1970.

EL NOSTRE HOMENATGE A JOSEP CARNER

per Joan MIRALLES I MONTSERRAT

Ca donya Aina de Meià és un gran casal que ocupa avui el vell emplaçament d'un antic molí de vent, contruït per ordre de don Miquel Ferrando, un gran metge operador montuirenç. En l'actualitat donya Aina, que està per complir setantannou anys, viu amb la seva filla Margalida, pintora, i el seu gendre, don Jaume, propietari de l'única fàbrica de teixits de Montuïri. «Sa senyora de Meià», com l'anomena la gent del poble, que encara avui conserva les faccions ben juvenívoles i unes maneres molt mesurades que ens recorden allò de «noblesse oblige», fou la musa inspiradora de Josep Carner quan escriví *Casadeta de Montuïri*, un conte curt publicat a «La Almudaina» de Palma en castellà el 8 de juliol del 1915, i aparegut a la vegada a «La Nación» de Buenos Aires. Per donar-ne constància i perquè sigui un homenatge tant per a l'autor com per a la musa, hem volgut transcriure una entrevista que sostenguérem amb aquesta senyora fa un cert temps, així com també una nova publicació, ja en la nostra llengua, d'aquest conte, tal com fou concebut pel geni poètic de Josep Carner. Cal dir que la nostra intenció era de regalar al poeta una cinta gravada amb aquesta conversa quan encara era a Barcelona per darrera vegada; però el destí de vegades és voluble i té també els seus capricis propis; així que, quan volíem anar a aquesta ciutat per veure'l, ja va ésser partit cap a Brusel·les, i ara des de fa setmanes, cap a la Santa Glòria on reposen tots els poetes de bona voluntat.

* * *

«—Donya Aina, com va ésser que coneguéreu aquest poeta?».

«—Dins es vapor «Reina Victoria Eugenia», quan anàvem cap a l'Argentina. Jo conversava de vegades amb una viuda i en certa ocasió, quan

haviem d'atracar a Cadis el senyor Carner em va dir: «No convé que baixis amb aquesta viuda, convé que devallis amb aquest matrimoni català que coneix «el teu marit». Aquesta viuda tenia vint-i-vuit anys i era, que diríem, una «viuda alegre», segons li pareixia a ell. I així ho férem! Vaig anar amb so matrimoni; partírem cap a sa catedral; entràrem dins com una «catacumba», a una enfonsada de davall s'Altar Major. Jo mirava per cert uns quadros antics que hi havia, i es poeta em digué: «Aina-Maria!, no surts?, no tens por?»

Aina Maria, la «casadeta de Montuïri», que va ser la musa inspiradora de Josep Carner, i de qui el gran poeta volia cisellar una petita imatge per dur a la proa de la seva nau.

Jo li vaig dir: «com he de tenir por, si qued amb sa companyia de tots es sants!». I d'aquí ell va prendre s'escrit que va fer de *Casadeta de Montuïri*.

«—El tornàreu a veure qualque vegada més?».

«—Es mes d'abril de l'any denou. Jo estava es dia del Rams amb dos nins meus en es balcó d'un hotel de Barcelona que no sé com li deien però que dóna a una placeta devora s'església de Santa Maria. El vaig veure que entrava dins aquesta església. No el vaig cridar perque tanmateix no m'hagués pogut sentir i endemés no hi havia «censó» (ascensor) ni cap camarer aprop.

«—Com anàveu vestida quan el coneguèreu?».

«—Dins es vapor duia una falda amb quadrats, una jaqueta, una bruseta blanca i una corbateta de «terciopelo» negra, i, altres dies una altra brusa d'una altra classe i un capellet de viatge, de tela, amb quadrats.»

«—On sortí publicat a l'Argentina aquest escrit?».

«—A «La Nación» de Bones Aires. Un amic nostro que encara és viu mos envià sa fuia a Mendoza».

«—Devers quin any devia esser això?».

«—A l'any quinze».

«—Que voleu que li digui qualque cosa quan el vegi a Barcelona?».

«—Que el salud, que m'agradaria molt veure'l; n'estaria contentíssima. Podria esser que no me conegués perque ara tenc una cara molt diferent de llavò, però tenc es cap ben bé, talment com quan anàvem a Amèrica. Si ve a Mallorca li faré una visita».

«—Idò, moltes gràcies, donya Aina. Ja vos tornaré contesta quan l'hagi vist».

Casadeta de Montuïri

Una gran nau és quelcom de tan entremesclat, de tan pintorescament bellugadis, de tan brillant i tèrbol, com una gran ciutat. Amb la petita diferència que en el trans-atlàntic s'exagera una mica (cal confessar aquest mal gust) amb relació a la ciutat. Sens dubte el flotar per un element inestable dóna un cert al·licient a aquella exageració; però, ultra això, hi ha quelcom més enlairat a tenir en compte, i és que la gent que passa la mar, la gent que es mou pels llargs ca-

mins de l'aigua, és perquè la passió la mena. Missioners o cercatresors, heroïnes del vici o crus lluitadors en terra extranya pels quals la religió, l'ètica, la literatura, el sentiment es condensaren tant de temps en una mena d'enyorança, que a la fi, grisa la testa llur, espremuda la vida, l'instint del retorn se'ls enduu com una ordre de Déu: aquesta gent que es passetja i discuteix, i canvia mirades de menyspreu o de seducció damunt el just, és tota ella més intensa que el major nombre de la gent ciutadana; d'on ve un relleu més colpidor de les seves gestes i els seus gestos.

No solament, doncs, per una llei de compensació espiritual, sinó fins i tot per una necessitat de pau que adés adés ens refresqui la mirada, necessitem a la nau la presència d'un àngel o dolç esperit intercessor, perfectament sensibilitzat. I, en el cas de la nostra nau, l'àngel és no menys, que una casadeta de Montuïri, Montuïri de Mallorca.

Es casada i donzella. Es casada per poders amb un cosí jovenet com ella, que, abans de dos anys d'esser a Amèrica, ja l'ha cridada per fer-ne una petita muller. I Aina Maria ha deixat Montuïri, i la capelleta de la seva confraria, i la seva mare i els seus germans petits, i el seu mirambells i les seves panades i els seus rubiols, i se n'és anada tota gentil, amb la seva carona càndida, el seu capellet de roba, el seu cosset blanc i la seva prima corbateta de vellut negre, a cercar «et seu homo» qui sap lo lluny. És, però, molt assenyada. Quan parla en castellà diu les paraules de mica en mica. —Traduesc —diu— cada paraula que pens. I tenc d'anar amb molt de compte, perque molt de pics, en haver pensada la paraula que convé i en anar a dir-la, llavò surt molt diferent—. Gairebé sempre Aina Maria somriu: només al cap al tard, a l'hora baixa, llagrimetja una mica, silenciosament. Tothom estima la seva frescor tot simple i olorosa, les seves galtes com la flor de l'albó. Li parlen l'estudiantet calavera, el vescomte, la coblejadora i el mariner: ningú pot enterbolir, ni solament ombrejar la seva ànima d'òpal.

A Cadis, aquesta famosa ciutat de l'any 12 a la qual es dóna avui el port franc com una extremunció, hem davallat sota un vent polsinós. Entre nosaltres hi havia la casadeta donzella de Montuïri. Hem anat a la Seu, i se'ns ha fet davallar a la cripta: una cripta de drama de Sardou, nua, plena de corredors i d'amagatalls, suggerint la tortura i l'in pace. Aquell de nosaltres que restava endarrera distret, no podia menys d'esborronar-se un poc... S'ha demanat a Aina Maria si li faria temença d'esser tancada en aquesta cripta. I, meravellada, trobant-nos absurds, ha dit: —Com podeu tenir por, en sa companyia d'ets sants?— Si jo fos escultor, cisellaria una petita imatge d'Aina Maria per dur-la a la proa de la nau.

LLORENÇ VILLALONGA I ANATOLE FRANCE: DEL MESTRATGE AL MITE

per **Damià FERRÀ-PONÇ**

Un dels handicaps que més enterboleixen el coneixement objectiu de la nostra literatura és la manca de revistes especialitzades. Aquest fet dona lloc al buit bibliogràfic, a la falta d'un camp on es puguin realitzar, de manera normal i periòdica, les monografies decisives, alhora que indispensables, per a una aproximació aprofundida i científica als «fets culturals» de l'àmbit autòcton. Ara com ara, ens hem d'accontentar amb alguna introducció responsable, amb algun assaig —aïllat i escadusser— reeixit, que ateny la publicació al recer de la revista minoritària i amb alguna crítica sorgida entorn de l'aparició d'una nova obra, que assoleix a depassar els límits difícils del comentari de circumstàncies. Amb tot i això, en el cas de Llorenç Villalonga, l'home i l'escriptor, han aconseguit ja avui un gruix ben considerable de paperassa bibliogràfica. Fins i tot alguna tesi de fi de carrera —en coneixem una, la d'Elvira Silvestre— ja ha temptat la síntesi interpretativa entorn del novel·lista més polèmic de les Illes. Aquest substrat bibliogràfic ha ajudat a precisar i escatir (sempre amb la relativitat que permet un esperit subtilment defugidor dels encaixaments conceptuals a través de la paradoxa sobtada i desconcertant) les coordenades íntimes i ambientals, per dins les quals discorre la vida i l'obra de Llorenç Villalonga. Havent atès mitjançant la creació literària —narrativa sobretot—, el depassar la simple anècdota d'una vida més aviat grisa, sense gaire esdeveniments dignes de passar a la Gran Història —Villalonga, obra literària a part, no és allò que qualificà Ortega amb l'expressió feliça de *un hombre interesante*— a través d'un llarg i reposat procés, i inserir-la —i inserir-se— dins els terrenys del que Eugeni d'Ors en diria «categoria» i que Joaquim Molas n'ha qualificat amb el terme de «Mite». (1)

L'assaig que ha suscitat la difícil obra —difícil ja que el seu procés de deformació i distanciació (no gens brechtiana, és clar) dels materials d'una biografia més aviat poc suggesti-

Llorenç Villalonga estudiant de Medicina a Saragossa (1924).

va— ha acabat per a fer-ne un inextricable entretreixit mític i farcit de subtileses racionalistes i reminiscències llibresques. Havent caigut, a més a més, dins els parany de prendre's al peu de la lletra les afirmacions vitals, polítiques, lingüístiques de Llorenç Villalonga. Sense mai, però, encertar a veure-les dins d'aquest univers mític on assoleixen, en grau extrem, l'ambivalència tan grata al novel·lista i es fan, a l'hora de les classificacions, llenegadisses i inapressables. Intentar un assaig sobre qualsevol aspecte de Villalonga sense tenir en compte aquest procés de mitificació plena de perfils boirosos i on el pas dels tons clars a les zones fosques es fa sense una línia tallant i precisa, seria caure en els ma-

teixos errors on han ensopegat els contestataris que ha suscitat, fins avui, la figura vital i literària de Dhey. Així sorgiren els xocs entre l'escriptor caricaturista i els crítics puntosos de l'avant-guerra. Molts anys després el malentès es repetiria, ara, però, a la inversa. Si els uns l'havien acusat d'atrevit, els altres —eren els «jóvenes bárbaros mallorquines de los años cincuenta» (2)— el situaven dins l'apartat de l'aristocratism classista i reaccionari. Aquestes imatges, resultant de l'òptica de l'Escola Mallorquina i de les posicions filomarxistes (?) d'alguns components del Grup de 1956, eren el fruit d'operar sobre el relliscadís camp villalonguà sense haver, prèviament, feta l'anàlisi detinguda de la construcció d'un mite que es trobava a la base de totes les poses vitals, literàries i polítiques de la figura del novel·lista.

Tot i el notable nivell de bona part de la bibliografia de què disposam sobre Llorenç Villalonga, aquesta es mostra excessivament decantada cap a un enfocament unilateral originador de tants de malentesos entorn d'aquest escriptor. Hi ha una dèria excessiva per a situar-se dins del camp que el novel·lista proposa per a jugar i desafiar al crític en una mena de lluita cortès on, al final, si es juga amb la finesa que Dhey estableix, s'aixecarà un cantó del vel que cobreix l'entramat ocult al simple espectador de la comèdia. Aquest *jugar des de dins* pot esdevenir un mimetisme perillós, una acomodació per part del crític a *jugar el joc* amb les regles que Villalonga li assenyali. El treball de Joaquim Molas quedarà com una aportació decisiva i força original, en posar de relleu i puntualitzar el procés de deformació de la realitat primera i original sobre la qual, a la fi del procés, es basteix el món mític de Villalonga. Ara bé, Molas sembla haver estat quelcom semblant a un afortunat rastrejador d'arxius que trobàs, sobtadament, les dades que li permetessin reconstruir el plànol d'un laberint —laberint recionalista, valgui la paradoxa—: és a dir, el món villalonguà lligat i, alhora, distant, de la concreta realitat mallorquina sense ser, *tout court*, aquest món illenc. La confusió del qual amb la realitat dona lloc als malentesos i interpretacions precipitades de l'Escola Mallorquina i del Grup de 1956. Després de la troballa de Molas, ens calen encara, els estudis que descobriran la misteriosa ruta de cada un dels materials extrets de les pedres de la realitat —matèries informals— i el treball a què han estat, en cada cas concret, sotmesos per a fer-ne pedra noble del Gran Palau del Mite.

El primer escriptor que exercí una influència decisiva, i per tant la primera pedra angular de l'edifici cultural de Llorenç Villalonga, fou Anatole-François Thibault, més conegut pel pseudònim —France és diminutiu de François— d'Anatole France. Influxe puixant en els anys de jo-

venesa de l'autor de *Mort de Dama*, no es mantingué, però, en una situació externa, distant, en un estrat enlairat des d'on davallàs, olímpic, el seu mestratge. Villalonga, esdevingut proustià a l'hora de la valoració dels records i del retrobament del temps perdut, a través de la seva labor literària, acabarà per a fer-ne, de l'autor de *Thais*, una fita del seu mite de la cultura francesa. Anatole France, al costat de Marcel Proust, serà valorat com a punt final, la síntesi última d'una cultura que es desintegra davant unes forces revolucionàries que trenquen, amb la doble estridència social i artística, les cadències versallesques de la *vieille France*. El mestratge de France esdevindrà, a la fi, el Mite France, amb tota la força i la suggestió dels epígons.

A l'hora d'assenyalar, una crítica sempre prompta a aquest «métier», les font literàries de Villalonga, ha tingut poca fortuna el nom d'Anatole France. Això ha estat així tot i que el novel·lista mallorquí ha estat prou explícit a citar, des de les seves memòries fins als articles més ocasionals, el nom de France entre els puntals decisius en la configuració de la seva sensibilitat artística. Proust, Gide, Voltaire —aquest com a representació d'un XVIII d'ús exclusiu per a Llorenç Villalonga— han tingut més fortuna. Són els perills d'interpretar des del mite a les arrels, en tasca arriscadíssima. Jaume Vidal Alcover, contertuli de l'escriptor mallorquí durant uns anys, ha seguit, crec que amb encert, el procediment invers. Assenyalar les fonts, les lectures que ell mateix presencià i conegué a Ll. Villalonga i, des d'aquest punt, mitjançant les elaboracions corresponents, intentar d'arribar a la fi, és a dir, a les mitificacions resultants. Així ha pogut citar els noms —gairebé inèdits en parlar de Dhey— de Colette, Schlumberger i France. Mai agrairíem prou a Jaume Vidal un estudi detingut, pacient, minuciós sobre l'entramat que relaciona *Le lion devenu vieux* amb *Bearn*, bastit, en bona part, damunt l'estructura peculiar de l'obra de Jean Schlumberger. Cal partir, doncs, de les arrels per a arribar a un fi de ruta real i inserit dins aquests cosmos ambigu i inapressable. Molas, altre cop, ha encertat a assenyalar la dialèctica —empr un mot crec que no gaire plaent al nostre novel·lista— dins de la qual es configura aquest univers villalonguà del record i del mite. Dues forces juguen una partida que acaba en la síntesi de l'harmonia: En primer lloc, Maria Antònia que «confonia dates, viatges, fets», que hi aporta la poesia de l'inconcret, de l'imprecís, però que, abandonada a sí mateixa, acabaria abocada a un teixit inharmoniu i inconnex. Don Toni és l'encarregat de refer i d'ordenar el món de Maria Antònia quan «acudia a desfer errades i restablir la veritat». Amb tot i això, tampoc don Toni pot aspirar a l'autosuficiència creadora, ja que el perill de la racionalització esterilitzadora —aquesta serà la fallida que Vi-

llalonga descobrirà en France i el farà decantar-se cap a Proust— el voreja. L'oposició de Villalonga és un joc de contrapunts on s'equilibren els extrems i que aboca, en fi, a l'assoliment de l'*Harmonia*.

¿Per què s'ha oblidat Anatole France a l'hora d'establir les fonts literàries de l'autor de *Mort de Dama*? Considerem que el crític, a més de descobrir les dades que sorgeixen al seu camí, és també un ideòleg que foragita i silencia les que podrien enterbolir la seva òptica peculiar. La crítica deu una bona part d'aquests silencis inexplicables a l'esclavatge de les modes literàries. Una crítica dins unes coordenades apriorístiques acaba en un silenci, molt cuidadosament bastit això sí, dels aspectes difícils d'encaixar en aquests esquemes d'interpretació. El transcendentalisme que ha privat sobre un sector ben considerable de la nostra crítica, ha tingut prou cura a bandejar del seu camp de visió l'escepticisme, el desencantat pessimisme d'Anatole France. Ell era, fins fa poc, un *demodé* —absolutament *demodé*— marginat entre les més oposades i enverinades tendències crítiques que es disputaven el botí de la interpretació de les nostres lletres. Oblidat per uns i altres, s'havia arrecerat en un silenci encongit el creador de *M. Bergeret*. El classicisme, tan segle XVIII, tan *vieille France* d'Anatole, havia caigut en un descrèdit vertical, gairebé immediatament a l'instat de la seva mort, esdevinguda el 1924 entre l'apoteosi oficial de la *Nation* tota. Els surrealistes li dedicaven un pamflet cruel i injust, ben expressiu ja des del mateix títol de l'apreci que els mereixia France: *Un cadàver*. Però no era tan sols en els cercles del nihilisme literari on era oblidat i menystingut l'autor de *Le Petit Pierre*, sinó entre els salons més assenyats i hereus del llegat de la França eterna. Paul Valéry, ell tan classicista, feia burla del classicisme de France. En els anys de puixança dels posats existencialistes, en la postguerra de 1945, el descrèdit ateny el punt àlgid. André Rousseaux, en 1949, proclamava el seu definitiu allunyament en una mena de commemoració per a l'oblit: *El quart de segle d'Anatole France*. André Maurois —un altre *demodé* que no és de bon to citar— ha estat qui ha sintetitzat amb més encert les causes d'aquest oblit.

«L'humanisme de France, la seva ironia, i fins i tot la seva pietat, no podien sinó irritar una generació violenta i dura. La seva recerca de l'harmonia no interessava als estilistes plaents de la dissonància i la línia trencada. I, amb tot i això, ell també havia estat un rebel, però amb escrúpols i intel·ligència, cosa que ja no estava de moda.» L'autor de *Climats* remarcava, però, el canvi que, recentment, s'ha produït entorn de l'autor de Jérôme Coignard: «Entre les dues guerres cada vegada se'l llegí menys. Avui, noves masses de lectors acudeixen a ell (...) Monsieur

Anatole France (1920).

Bergeret sembla haver acabat el seu purgatori literari.» (3) Torna a ser, doncs, l'hora d'Anatole France.

Els qui, temps a venir, havien d'esser polèmics escriptors, Llorenç i Miquel Villalonga, entraren en contacte amb la llengua francesa i, de retop, amb la literatura, ja en els anys de la infantesa. Això s'esdevingué al recer de la bona posició social familiar: El pare, don Miquel Villalonga Muntaner, era un militar que arribà al grau de General de Brigada. La mare, dona Joana Pons i Marquès, era d'ascendència maonesa, de família distingida, refinada, cosmopolita. A casa dels Villalonga anava, els capvespres, tres pics per setmana, Mme. Alcàntara per a instruir en els viaranys de la nova llengua els dos germans. Aquesta senyora, la caricaturesca Mme. Albarat de l'*Autobiografia* i de les *Falses Memòries*, intentà d'instruir Llorenç i Miquel a través d'uns textos innocuus que a aquells «esperits forts» havien de semblar prest quelcom pueril i avorrit. En els llibres de records d'ambdós escriptors hi trobam una descripció minuciosa del físic poc agraciat de Mme. Alcàntara i dels seus infortunis pedagògics, enmig d'unes sensibilitats que anaven substituint la ingenuïtat de la infantesa per una curiositat maliciosa que la cultura —més aviat limitada— de Madame no sempre encertava a satisfer. Els textos usuals de classe prest els fastiguejaren i no tingueren ja atractiu per als alumnes (això sí és que alguna vegada n'arribaren a tenir): «Tant a en Biele com a mi *La fée de la fontaine* ens semblà un llibre beneit. Al cap d'un cert temps quan passàrem a traduir el *Télemaque* ens semblà que Fénélon no deia més que purades». (4) Tot i aquest començament no gaire suggestiu dins l'idioma de Molière, Llorenç es mostrava, al dir de Miquel, molt in-

«Realment A. France influí enormement en la meua joventut. En Miquel germà i jo el llegiem d'amagat als porxos —que a Catalunya en diuen golfes». (7) L'escena de les lectures prohibides a la casa del carrer del Real ha estat repetidament evocada per Llorenç, sempre desitjós de mostrar la precocitat del seu afrancesament. En canvi l'*Autobiografia* de Miquel, arribada l'hora de fer relació de les lectures de l'adolescència, silenciarà aquests contactes furtius i poètics amb l'autor de *Les Dieux ont soif*. Sens dubte perquè jutjà que aquesta dada, tan poc hispanitzant, restaria força a la seva imatge *españolista*. Llorenç evoca l'atracció de *Le Lys rouge*, que tingué la força del descobriment i fruició secreta de la fruita prohibida i, alhora, la d'un ambient d'erotisme torbador encara poc assequible, en la seva plena comprensió, per a unes mentalitats que, curiositats a part, a penes si acabaven de depassar l'estadi de la infantesa. Miquel i Llorenç descobrien, a través d'aquesta obra, el món novellesc d'Anatole France —només un cert món, ja que el llibre no és exactament una producció característica del socratism francès—. «La primera obra que vaig llegir va ser *Le Lys rouge*, una obra d'adulteri. Devia esser alguna cosa terrible i deliciosa, luxosa.» (8) L'obra que escrigué France davant els precés repetits de Mme. Arman de Caillavet, desitjosa, a la vegada, de veure el roman de les seves relacions amb l'escriptor i, en el pla de la competència i rivalitat literàries, mostrar que, en els terrenys de la psicologia amorosa i les subtils dels sentiments, no era inferior als Paul Bourget, Guy de Maupassant, Alphonse Daudet... tan en voga aleshores, escombrà de cop i volta les puerilitats de *La fée de la fontaine* i el pedagogisme moralitzant del *Télémaque*. Miquel i Llorenç esdevingueren ràpidament, assidus lectors i entusiastes admiradors de l'art d'aquell Sòcrates de saló.

Miquel Villalonga, després d'un període d'afrancesament —encara que per raons òbvies curosament velat— es decantarà cap a unes lectures més hispàniques, d'acord amb les posicions —ben poc cosmopolites— on acabaran per a dur-lo la seva trajectòria humana, literària i política. Llorenç, al contrari, seguirà sempre fidel a les incitacions de la prosa i del món francès a través, en principi, d'Anatole France. Mitjançant l'escepticisme i, millor encara, la ironia, podrà esdevenir-li familiar el *volterianisme* —France, segons André Maurois, deu a Voltaire «la ironia i la compassió»— molt abans de que, als vint anys, François-Marie Arouet sia descobert a través de les pàgines del *Candide*. Aquesta primera lectura del sarcàstic enciclopedista li semblà, pels contactes previs amb France, un món ja conegut, un camí sense misteris, familiar.

France passa prest dels terrenys d'una simple lectura a incorporar-se com a un ingredient

Léontine Lippman, dita Mme. Arman de Caillaret. Dibuix d'Anatole France (1910).

més de la figura del jove esnob Dhey, que ja ha començat a perfilar-se. El nom del francès sorgeix fins i tot a les converses més frívols i intrascendents de l'escriptor mallorquí. Es la nota exòtica i *charmant*, que fa patent el seu esguard girat envers d'una França mítica. Així dirà de la seva topada amb Elena Palàcios: «Ella feu com si conegués Anatole France...».

Però el jove esnob ha començat, ja molt prest, la seva carrera literària. Des dels 12 anys, ell i Miquel col·laboren a les pàgines de *La Última Hora*, diari de la tarda de Ciutat de Mallorca, amb unes relacions de viatges per les terres d'Itàlia fets amb una guia a la mà, a la casa paterna. Alhora que els articles, comencen les primeres provatures dins el camp de la creació. France, del que ha esdevingut lector aferrissat, presideix aquestes primeres narracions breus, iròniques, quasi sarcàstiques on es deformen, sota uns supòsits ja racionalistes, les figures de la provinciana societat illenca de Ciutat. Aquest recull —mai no publicat— fou sotmès al veredict de l'únic esperit que podia entendre aquells productes cosmopolites i dissonants dins el món literari mallorquí d'aquella hora. El parent lliurepensador que era Gabriel Alomar va presidir, amb la seva autoritat gairebé mítica, l'eixida d'un nou escriptor:

«Un matí d'estiu —el cel era d'un blau violent i les valzies xisclaven enfebrides— vaig anar a mostrar-li algunes quartilles meves, inspirades en Anatole France, i el savi em rebé molt bé, i m'encoratjà.» (9)

Així, doncs, sota la influència del racionalisme escèptic i de la prosa límpida de l'escriptor de

Villa Saïd, s'obria el camí del qui seria, temps a venir, el novel·lista més rellevant que han donat les Illes a les lletres de Catalunya.

NOTES

(1) MOLAS, JOAQUIM: *El mite de Bearn en l'obra de Villalonga*. Introducció a *Obres Completes, I: El Mite de Bearn*. Clàssics Catalans del Segle XX. Edicions 62. Barcelona, 1966. (pàgs. 7-29).

(2) POMAR, JAUME: *Prólogo a El Angel Rebelde*. La Senda. Ediciones Polígrafas. Barcelona, 1969. (pàg. 12).

(3) MAUROIS, ANDRE: *De Aragon a Montherlant*. Libro Documento, número 77. Plaza y Janés. Barcelona, 1969. (pàg. 57).

(4) VILLALONGA, LLORENÇ: *Falses Memòries de Salvador Orlan*. El Club dels Novel·listes, XLI. Barcelona, 1967 (pàg. 57).

(5) SALES, JOAN: *Pròleg a la 4.ª edició de Mort de Dama*. Club dels Novel·listes, XXV, Barcelona, 1965. (pàg. 32).

(6) VILLALONGA, MIQUEL: *Autobiografia*. José Janés Editor. Barcelona, 1947. (pàg. 42).

(7) VILLALONGA, LLORENÇ: Escrit inèdit sobre les seves lectures d'Anatole France. Ciutat de Mallorca, Maig, 1970.

(8) VILLALONGA, LLORENÇ: Escrit inèdit cit.

(9) VILLALONGA, LLORENÇ: *Falses Memòries de Salvador Orlan*, (pàg. 72).

LLIBRES

ALLÒ QUE NO DIU LA VANGUARDIA, per J. V. Foix. Edicions Proa. Barcelona, 1970. 89 pàgs.

Un recull de proses literàries, sovint esquitades amb un regalim de poesia, o brodades amb randa crítica, o treballades amb substàncies íntimes i personals. Hi ha una artesanía pròpia del poeta J. V. Foix, la profunditat del seu pensament, la densitat dels seus conceptes, i, subtilment desvetlades, les ironies que us freguen amb un piquet d'encís.

El llibre és dividit en tres parts: **Noves de darrera hora** (escrits del 1966 al 1969), **Telegrames** (un dietari del 1929 al 1931), i **Fets diversos** (treballs del 1929 al 1932). L'edició, entre esplèndida i monumental, és encapçalada per un retrat i uns autògrafs del poeta; i l'acompanyen unes paraules d'auto-presentació, que són una magnífica clau per entrar en el món de J. V. Foix, un món tan ric i interessant, com complex i suggerent.

LLIBRES

GENITRIX, per François Mauriac. Traducció d'Osvald Cardona. Biblioteca A tot vent, 147. Edicions Proa. Barcelona, 1970. 166 pàgs.

«De Proust ençà, i potser amb la sola excepció del Sartre de **Les mots**, no crec que cap escriptor hagi manejat les possibilitats de la llengua francesa com ho ha fet François Mauriac», diu en un estudi introductor de aquest llibre, l'il·lustre crític Maurici Serrahima. I en subratlla «un llenguatge admirable, tallat, eloqüent, precís, intencionat, tan aviat arrogant com humil»; i tot al·ludint als dramemes que sol plantejar, fa una referència ben explícita als de la intimitat: «aquella mena de dramemes que, dolorosos o sòrdids, però sempre complexíssims, ni tan sols quan arriben al crim, no són gairebé mai investigables per la policia, i dels quals ni tan sols els que viuen la intimitat no en solen arribar a treure l'entrellat, ni les causes profundes, ni el veritable sentit».

François Mauriac va ser guardonat amb el Premi Nobel l'any 1952; i aquesta novel·la compta entre les plenament reeixides del seu talent. Osvald Cardona, poeta i traductor acreditat, n'ha realitzat una versió acurada i elegant, que fa honor a l'obra i a l'autor.

LA REVUELTA DE BERKELEY, per Hal Draper. Col·lección Documentos, 7. Barcelona. Editorial Anagrama, 1970. Traducció castellana de José R. Llobera. 192 pàgs.

Història d'uns conflictes i la revolta dels estudiants de la Universitat de Berkeley. Escrita per un professor de la Universitat de Califòrnia, més que un treball imparcial —tot i ésser una història— comunica la flama i els motius d'aquells joves exasperats davant el mal i desitjosos dels béns d'una cultura més equitativament administrada.

EL PERQUÈ DE LES COSES, per Vadim Frolov. Traducció i pròleg de Josep M. Güell. Biblioteca A tot vent, 148. Edicions Proa, Barcelona, 1970. 206 pàgs.

Vadim Frolov, novel·lista rus, nasqué a Leningrad l'any 1918. És un dels escriptors soviètics que no s'han sotmès gaire a la literatura planificada que es desenvolupà dintre el règim dictatorial de Stalin. Ha reeixit pel seu geni i pels remarcables valors de la seva obra. En aquesta novel·la s'hi percep de bell nou el misteri de l'ànima eslava filtrada pel sedàs dels temps d'avui. Les experiències juvenils davant l'amor hi són vistes i descrites sota un prisma moral i mental ben a l'enrevés de les formes occidentals. En un món i en una societat mancada de Déu, el pecat, els dubtes i la norma moral troben unes noves maneres de fer-se intuir, que Vadim Frolov traspua bellíssimament en aquesta novel·la. Josep M. Güell ens en dona una versió catalana admirable, precedida d'una introducció documentada i plena d'interès.

SOBRE LA REFORMA INTERIOR DE PALMA

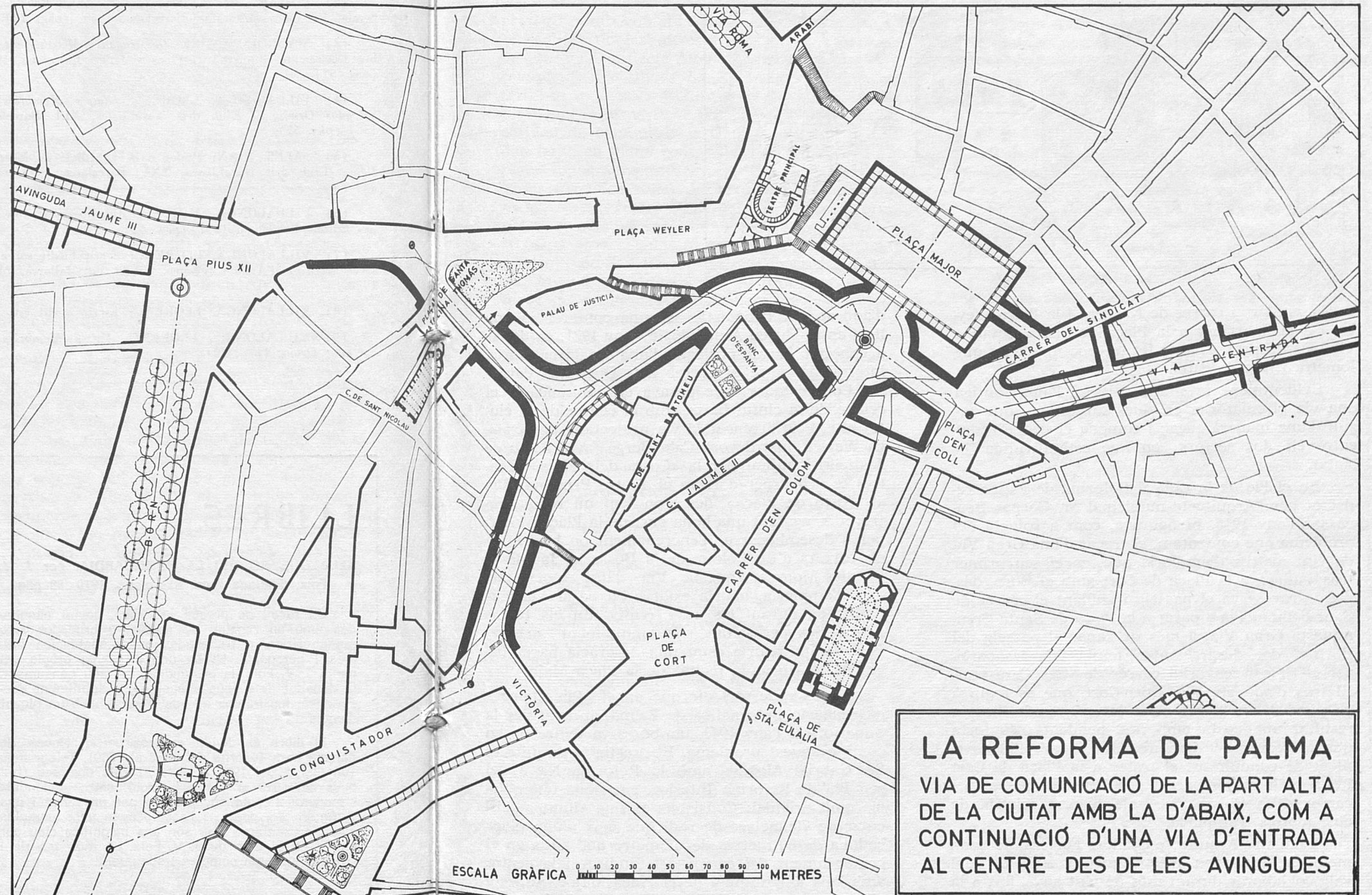
CAP A LA SOLUCIO DEL PROBLEMA CIRCULATORI

per Miquel FULLANA

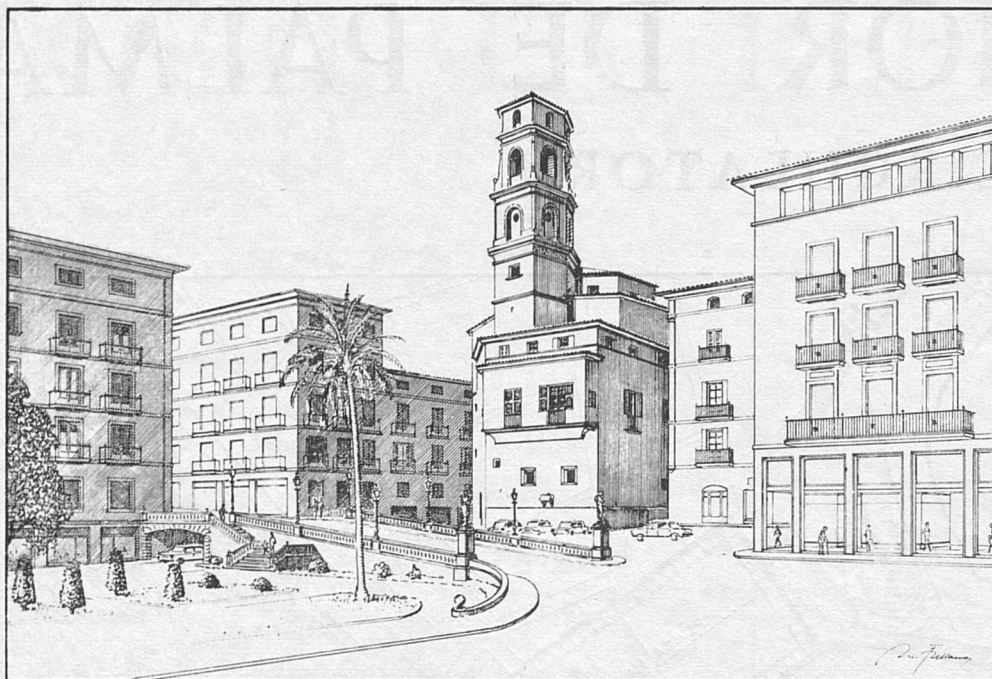
Es evident que, després de les reformes realitzades en el casc antic de la nostra ciutat seguint el Pla General de Reforma Interior (Reforma N.º 1, Via Jaume III; Reforma N.º 6, Zona del Mercat de l'Olivar, i Reforma N.º 12, Zona de Correus), la ciutat ha millorat en el seu aspecte diguem-ne d'embelliment urbà, amb els nous edificis i les noves i luxoses botigues comercials. Però en el què es refereix al problema circulatori, especialment en la part alta de la ciutat, la millora no ha estat gaire notable. El nombre d'estrets carrers per on poden transitar els cotxes per entrar o sortir del casc antic són pràcticament els mateixos de fa trenta anys, ja que el resultat positiu de les millores fetes ha quedat desvirtuat amb la supressió total del tràfec rodat pel carrer del Sindicat i en una part del carrer de Sant Miquel, amb l'aggravant que la matrícula de cotxes P. M. ha passat de set o vuit mil de llavors a la considerable xifra actual de prop de 150.000 vehicles.

I no parlem del que s'ha fet per resoldre el problema circulatori de comunicació de la ciutat de dalt amb la d'abaix, perquè en referència a això no s'ha fet res.

Qui vulgui anar, posem per cas, des de la Plaça Major a la Plaça de Santa Catalina Thomàs, que, anant-hi a peu, baixant per la costa del Teatre, hi ha un poc més de dos-cents metres de distància; per anar-hi en cotxe, s'ha de recórrer tot el carrer d'En Colom, carrer Victòria, baixar per la costa del Conquistador, passar tot el Born, Plaça de Pius XII i carrer del General Mola, amb un recorregut total de mil metres aproximadament. A no esser que, per evitar semàfors, es vulgui anar-hi baixant per «Sa Costa de Sa Pols» o carrer d'Arabí, (costa que es troba caminant a peu pla pel carrer de Sant Miquel a uns 180 m. del punt de partida). Llavors haurà d'anar-hi passant pels carrers de la Bosseria, Corderia, plaça de Sa Cortera, plaça del Pes del Carbó, carrer de Sa Ferreria, Porta de Sant Antoni, passatge Maneu, passar altra vegada per la Porta de Sant Antoni per agafar el carrer d'Anselm Clavé, Plaça del Rosselló, recórrer tot el carrer de Josep Tous i Ferrer, passar per la placeta de la Verge de la Salut, embocar la citada Costa de Sa Pols, bai-

SOBRE LA REFORMA INTERIOR DE PALMA...

La Plaça de Santa Catalina Thomàs, darrera Sant Nicolau, punt de baixada de la via de comunicació objecte del present estudi.

xar-la, enfilem el carrer de Navarra i la Plaça Weyler i a la fi arribar a la Plaça de Santa Catalina Thomàs després d'haver fet un poc més d'un quilòmetre i mig de camí.

Evidentment fa molta falta a Palma antiga una via circulatoria, en dues direccions, que reguli d'una manera eficaç i còmoda el tràfec rodat entre els dos sectors en què està dividida la ciutat.

En el Pla de la radical Reforma de Palma redactat per l'Arquitecte municipal Sr. Gaspar Benàssar l'any 1918, hi figurava, com a solució del problema que comentam, el traçat d'una Gran Via de vint metres d'amplària que, en el seu primer tros, enllaçava la Plaça de Cort amb el Born, després atravesava el passeig i enfilant el carrer de Sant Feliu anava a parar a la Plaça de Santa Creu. Aquesta Gran Via, a més de xapar el passeig del Born en dos, desgraciant-lo, també feia desaparèixer el típic i senyorial carrer de «Ses Carasses». El tros d'aquesta Via, Born-Cort, que es realitzà en part, de no haver estat interrompuda, hauria resultat una costa amb una pendent més forta que el carrer del Conquistador i amb l'inconvenient de conduir tot el tràfec a la Plaça de Cort i obligar la major part d'ell a haver de passar pel carrer d'En Colom que sols té una calçada de cinc metres d'amplada.

L'il·lustre Arquitecte Guillem Forteza, de bona memòria, (que fou mestre meu i amb el qual vaig col·laborar durant més de vint anys, fins a la seva mort esdevinguda l'any 1943) es va ocupar

d'aquest afer urbanístic. En una conferència que llegí en el Museu Arqueològic l'any 1921, va donar a conèixer l'avant-projecte d'una via circulatoria, intermèdia entre el carrer dels Oms i el carrer del Conquistador, que posava en comunicació el centre de la ciutat baixa amb el centre de la ciutat alta. Feia arrencar la via projectada de la plaça Weyler, just devora Ca'n Berga (avui Palau de Justícia) i pujant per la «Costa dels Plats» (Teatre) es ficava per darrera el Teatre Principal fins al «Racó de Plaça», des d'on fent un revolt, retrocedia, agafant una bona part de la Plaça Major, per a desembocar a l'encreuament on bifurquen els carrers d'En Colom, de la Bosseria, Jaume II i de les Monges. Aquesta «Via» d'uns catorze metres d'amplària, hauria estat prou bé si s'hagués realitzada durant els anys «vint». En els temps actuals les necessitats són infinitament majors. Però també hauria estat una desgràcia haver hagut de sacrificar la meitat de la Plaça Major.

No es necessari dir que en el «Pla Alomar» d'Ordenació Urbanística de Palma, aprovat per la Superioritat l'any 1943, també es va tenir ben en compte aquest problema. El prestigiós Arquitecte Sr. Gabriel Alomar, amb la Reforma N.º 4 del seu Pla de Reforma Interior, ens dóna una solució molt original: Consisteix en una «Rampa» circular de 70 metres de radi que neix d'una plaça rodona de 60 metres de diàmetre que situa en el començament del carrer del Sindicat i la centra amb l'eix longitudinal de la Plaça Major. Aquesta «Rampa» passant per sota del carrer de Sant Mi-

quel, descendeix cap a desembocar a la Via Roma, just devora el carrer d'Arabí.

En els projectes de reforma interior de la nostra Ciutat, l'urbanista sempre s'ha trobat amb grosses dificultats quan s'ha volgut encarar en resoldre el problema de comunicació de la ciutat alta amb la d'abaix en el mateix centre. «Fixem-nos ara en la configuració topogràfica de la nostra ciutat», deia l'Arquitecte Forteza en la conferència que donà a l'Ateneu de Palma l'any 1930 parlant d'aquest problema. «L'abrupte desnivell que la biparteix de tramuntana a mitjorn és típic; és tal volta, el seu tret fisonòmic més essencial i això fa que el problema de reformar-la es presenti amb complicacions desconegudes a la generalitat de les altres poblacions». Vint anys més tard l'Arquitecte Alomar Esteve diu una cosa semblant en el llibre *La Reforma de Palma* referint-se a la seva Reforma n.º 4: «Esta importantísima reforma tiene por causa la absoluta necesidad de comunicar la Ciudad alta con la Ciudad baja, en pleno centro urbano. Observando el plano topográfico de Palma salta a la vista el desnivel entre dos zonas de la ciudad, desnivel que forma en el «Teatro Principal» un cortado abrupto, cuya aspereza va disminuyendo progresivamente a la calle de San Bartolomé por un lado y a la de San Miguel por el otro». Aquest problema, segueix dient el Sr. Alomar, ve complicat per les circumstàncies de l'existència de la Plaça Major, la necessitat de no destruir els edificis monumentals situats en la zona pròpia per aquesta comunicació, el Teatre Principal i l'església de Sant Miquel i afegeix: «Estas circunstancias nos han obligado a dar una solución que, si bien se puede juzgar artificiosa, resultará perfectamente adecuada y aún interesante estéticamente».

En general sempre m'he interessat per les reformes urbanes de Palma i des de fa molt de temps m'he preocupat d'una manera especial per aquest difícil problema circulatori objecte d'aquest comentari. No és d'estranyar doncs que, en la meua condició de ciutadà encuriós per aquestes coses, també hagi volgut cercar una solució.

Els dibuixos que il·lustren aquestes línies són l'expressió d'una idea resultant de l'examen minuciós del pla topogràfic i la comprovació dels punts de nivell sobre el mateix terreny en la part on, al meu entendre, seria més viable i eficaç la solució del problema. Es tracta d'una via que des de la part alta del carrer del Conquistador, va a parar just devora la Plaça Major, en dues tirades que formen un angle molt obert, cada una d'elles en pendent contrària que convergeixen en el vèrtex situat aproximadament en el nivell del replà que es troba a mitjan «Costa d'En Brossa» i el carrer de Santa Bàrbara, des d'on es pot baixar còmodament a la Plaça de Santa Catalina Thomàs, punt ideal per empalmar amb la Via Roma per un costat i per l'altre amb el Born i l'Avinguda

de Jaume III. L'amplària de la nova via podria ésser de 16 metres: 10 metres de calçada en dues direccions, amb una amplada de 2'50 m. per cada filera de cotxes i una voravia a cada costat de 3'00 m. per a les persones que van a peu. La pendent es calcula que seria d'un 5 a un 5'5%.

Ara que l'Ajuntament de Palma va cap a la Revisió del Pla d'Ordenació de la Ciutat, amb l'ajuda d'un competent Equip planificador i sembla que aquest desitja mantenir en la seva part fonamental les Reformes que van cap a la realització d'una «Via» d'entrada al centre del casc antic des de la Porta de Sant Antoni i l'enllaç amb una altra «Via» de comunicació amb la ciutat d'abaix, això és el que m'ha animat, amb la simple condició de ciutadà enamorat de la seva ciutat nadiua a donar a conèixer la idea exposada i oferir-la com una suggerència.

LLIBRES

MADONA I L'ARBRE, per Guillem d'Efak. Els Llibres de l'Ossa Menor, 62. Barcelona, Edicions Proa, 1970. 61 pàgs.

Un recull líric del cantant i poeta mallorquí, guardonat amb el «Premi Carles Riba 1969». L'encapçala un pròleg de Jaume Vidal Alcover, on fa història i crítica. Un bell pròleg, no cal dir-ho!

La poesia de Guillem d'Efak du l'abrandament, el tremp i el nervi de qui s'ha fet un nom i s'ha guanyat una fama dins el món de la Cançó.

El llibre, una edició esplèndida com les que caracteritzen aquesta col·lecció. Amb un autoretrat de l'autor.

INTRODUCCIÓ A LA TEORIA CRITICA DE LA SOCIEDAD, per H. C. F. Mansilla. Biblioteca Breve de Bolsillo, 53. Editorial Seix Barral, S. A. Barcelona, 1970. 188 pàgs.

Hugo C. F. Mansilla, nat en 1942 a Buenos Aires, i format a Bolívia i després a Alemanya Occidental, llicenciat en Ciències Econòmiques a Berlín, és un dels estudiosos més profunds sobre qüestions socials. La seva obra sobre el feixisme i la societat unidimensional que està a punt de publicar-se ja li ha donat per endavant un nom i ha creat al seu entorn una expectació. En aquest llibre es conté un estudi dels punts essencials en el pensament de l'anomenada Escola de Frankfurt, compost per vuit assaigs mesells d'observació i de pensament.

JAUME VIDAL ALCOVER:

oratori per un home sobre la terra

CANÇÓ DE L'HOME PUR

Homenatge a Joan Maragall

*Home sol i només home,
quan Déu t'hagi abandonat,
seràs home sobre home
perquè en tens la voluntat.*

*Seràs terra sobre terra
i de terra et nodriràs;
gust de terra i fam de terra,
poc infern i cel escàs.*

*I quan ja tenguis la vida
salvada de tant combat,
la perdràs: la sola vida
que comprens i que has tastat.*

*Seràs pena i alegria
i viuràs d'enyors i espants,
quan et fugi l'alegria
com aigua d'entre les mans.*

*Seràs alegria i pena,
conraràs el bé i el mal
i et rosegarà la pena
de viure i d'esser mortal.*

*Déu i rei del teu reialme,
no podràs entronitzar
rei ni déu que el teu reialme
no et tombin d'un cop de mà.*

*Home sol, mesura d'home,
home per necessitat,
seràs home sobre home
per un món en llibertat.*

CANÇÓ DE LA SOLEDAT

*Ai, de la terra!
Crid i no tenc
veu ni paraula:
home, on ets?*

*Fosca i mascara
de mons cremats.
Els morts aguaiten,
afamegats.*

*Crid i no escoltes:
home, on ets?
La mort s'endua
l'alè del temps.*

*La mort comanda,
petja de gat,
ulls de milana,
boca de fam.*

*Però ¿què en treia
del seu govern,
buida la terra
i el cel extern?*

*A llargs exilis
t'han enviat:
sol per l'eixorca
buidor dels camps.*

*Ai, de la terra!
Home, on ets?
Terra sense homes,
presó de Déu.*

CANT DE LA REFLEXIÓ
SAPIENCIAL

*No posis l'amor en venda,
perquè l'amor no és venal.
L'amor, i tothom el cerca,
sempre es troba de regal.*

*Qui en donaria fortunes,
qui bocins de si mateix.
L'amor, com les quatre llunes,
ve i se'n torna, i minva i creix.*

*I no el captiven riqueses
ni l'entretenen tresors:
ric ell de vides enceses,
tresorer de tots els cors.*

*I no et fiis si t'encalça,
mogut per suspecte esquer:
l'amor és moneda falsa
si dringa al so del diner.*

*El rei Salomó tenia
una vinya molt retent:
la llogà i ell en rebia
bona renda amb bon argent.*

*Jo no vull vinyes llogades,
que un altre se'n begui el vi:
que el rei tingui les soldades
i que el vi sigui per mi.*

*Amor, amor, vinya plena,
goig i profit del coster:
sota el sol i la serena,
amor, com et conraré!*

DE BARCELONA

Jaume Vidal Alcover i el seu «Oratori per un home sobre la terra»

Parlar d'en Jaume Vidal Alcover quan es fa el recompte de l'activitat cultural catalana —i concretament, a Barcelona— és ineludible i, no cal dir-ho, per un mallorquí motiu de reconeixement perquè també ell se sent propietari de les aportacions dels de les Illes al desenvolupament de la cultura catalana. Cal fer aquesta observació, car aquest escrit vol ésser d'elogi i d'agraïment. I ben entès: no una apologia gratuïta, sinó la consideració justa d'un treball fet.

Tanmateix hi ha uns factors que ens permeten —que ens obliguen— de fer un examen objectiu. Existeix una feina concreta de l'activitat barcelonina d'en Jaume Vidal; una feina que va des de l'adjudicació del premi Carles Riba a l'estrena, al Teatre Nacional, de **l'Oratori per un home sobre la terra**. En poc més d'un any de viure a Barcelona, el nostre autor ha publicat tres llibres **El dedo asesino**, un encertat estudi de la societat nord-americana vista des d'aquí; **Les quatre llunes**, premi «Victor Català», llibre de narracions agosarat i misteriosament silenciades per la crítica i **El fill pròdig**, que ha sortit darrerament. L'any passat va estrenar **Manicomí d'estiu** en teatre de cabaret, que va estar en cartellera més de cinc mesos; **Una Roma per Cèsar**, en el Cercle de Teatre Llatí, obra que, com ja comentarem a una crònica, va ocasionar per part del públic, un dels espectacles més desorbitats que he vist a Barcelona; i, finalment, **Oratori per un home sobre la terra**, que més endavant comentarem. A més, ha col·laborat en la realització de **Amics i coneguts** i en **Varietats 2** de Maria

Aurèlia Capmany. Ha fet el guió de la pel·lícula **Laia**, sobre una narració de Salvador Espriu. Ha guanyat el premi Carles Riba, i encara hi podem afegir la seva activitat com a conferenciant i professor de dues escoles de teatre («Adrià Gual» i «Estudis Nous»). Crec que no se li pot demanar més.

Emperò, és ben curiós que, tot i éssent un home llegit, premiat i amb estrenes teatrals, se'l pugui considerar com un autor maleït o, si més no, com autor envoltat sempre de polèmiques, d'incondicionats enemics i de persones que creuen en la seva vàlua. Les raons —per un que ho viu de prop— no són tan obscures com alguns voldrien, ni tan clares com per poder-ne fer una exposició. Hi ha de tot, supòs: enveges, fòbies, snobisme... i molta superficialitat enmascarada amb un embull d'ideologies no gaire assimilades.

Però Jaume Vidal ha sabut seguir la tasca, amb lucidesa, sense afectar-li massa que un públic el rebutgi (com en el cas d'**Una Roma per Cèsar**) o que l'aplaudesqui amb deliri (Com en **l'Oratori**...). La seva postura és la de l'autèntic intel·lectual: servei al seu poble, a la veritat i a la defensa, part damunt tot, de l'home, acostant-s'hi i compartint la seva tragèdia. I és a l'entorn de l'home que en Jaume Vidal teixeix la seva obra, i no d'una manera fàcil i demagògica que arrabassi del lector o espectador l'aplaudiment, sinó cercant les complexes motivacions de l'home, i mostrant-lo despul·lat, objectiu, com és, solament home perquè en té la voluntat, d'ésser-ho.

Si al començament d'aquest comentari hem agafat **l'Oratori** com a fita del treball d'en Jaume Vidal Alcover, no és sols per les repercussions que ha tingut la representació, per tot arreu, per espai d'un any, sinó també pel fet que, possiblement, és, de les seves creacions, la que ha assolit un públic més extens. **L'Oratori** és l'obra d'un intel·lectual; d'un gran coneixedor de la literatura i dels mites que, als pobles, els ha calgut crear. **L'Oratori** és, per tant, tot el contrari d'una improvisació; és el resultat dels coneixements de l'autor, de la seva sòlida preparació i de la seva clara visió dels problemes de l'home.

En Vidal s'ha fet servir de textos de diversos autors per donar una unitat històrica al seu missatge, aconseguint un enllaç perfecte i donant al conjunt eficàcia i forta construcció. Eficàcia per fer entendre la constant de l'home, el seu sofriment i la seva rebel·lió ferma davant les forces obscures i omnipotents dels poderosos. Eficàcia per demostrar-nos l'única possible justificació i transcendència d'aquest home amb voluntat d'ésser-ho i amb totes les responsabilitats que aquest fet li representa. Tanmateix, l'home —i aquí la visió tràgica de l'autor— de fet podrà ésser manipulat, si més no físicament, pels déus —els d'aquí, els de la terra— que disposaran d'ell. Però l'esperit de rebel·lió, de consciència, de llibertat, no podrà ésser destruïda, malgrat la seva solitud davant un poble que és sord, sec i mut per la pressió dels omnipotents. L'home, al final, morirà perquè no sap viure, però no haurà cedit ni un àtom de la seva

integritat, no s'haurà venut a uns déus que, a desgrat seu, hauran mostrat la seva possible feblesa amagada amb cops de violència. La primera part de l'espectacle acabarà aquí, per donar lloc a l'alegria, a l'home ell, realitzat, sense déus, però feliç i lliure.

La segona part és complementària de la primera. Agafant com a tema l'amor, sense donar-li un caire transcendent, ens ho mostra sols en la mesura que és possible: la mesura de l'home viu, que lluita i treballa per la felicitat d'aquí, en la vida, sense cercar una possibilitat més enllà de les barreres de la mort. Es un repte perquè l'home deixi l'acceptació de la seva infelicitat i destrueixi tota resignació davant uns fets. Que cerqui l'amor i la felicitat, ara i aquí, posant tots els mitjans escaients per destruir els obstacles que no ho permeten.

Hem parlat abans d'una construcció sòlida de l'espectacle, aconseguida mitjançant els textos del propi Jaume Vidal. Cal remarcar-ho. Una recopilació de textos no té perquè ésser necessàriament teatral. Els pot mancar el fil d'unió, vertader nervi de l'obra. Pot ésser una successió de textos bells units, solsament, per la presència contínua de la veu damunt l'escenari. Vet aquí, doncs, el perill que en Jaume Vidal ha sabut vèncer, construint un text arrodonit, damunt el qual ha estat possible el muntatge de Josep Montanyés. (De la feina tan meritòria d'en Montanyés i d'en Segarra, així com de tots els seus col·laboradors i actors, no en parlem ara, i la donam per sabuda com essencial per a la realització i èxit de l'obra).

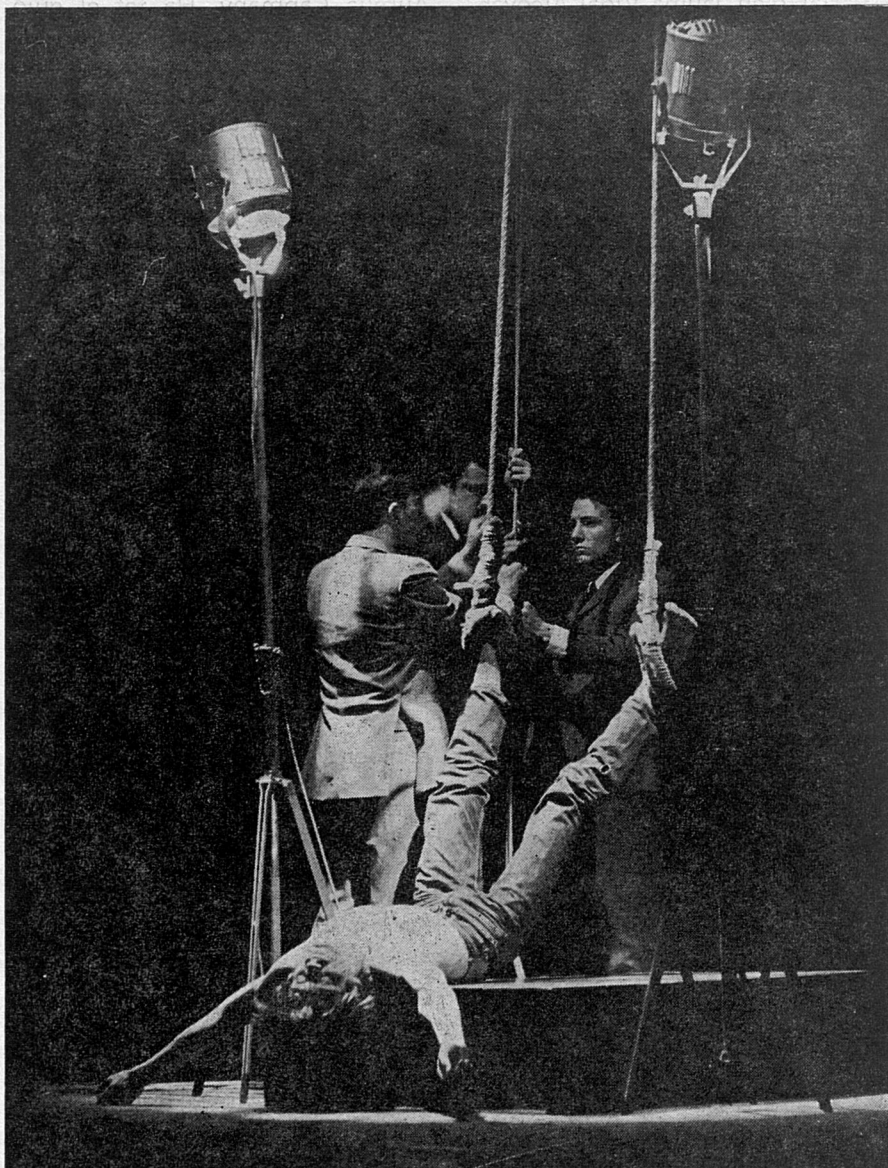
L'**Oratori** ha estat, sense cap mena de dubte, l'estrena més discutida de tot l'any, a Barcelona. No és extrany: les representacions

a Horta, a Madrid, a Valladolid, al teatre Romea en sessió única (i amb totes les localitats esgotades) i, finalment, al Teatre Nacional, ens han demostrat que l'**Oratori** és un teatre possible, acceptat i vàlid. A hores d'ara segueixen encara les polèmiques als diaris; polèmiques, per altra banda, de crí-

tica favorable d'un públic que va saber captar o intuir el missatge d'un autor fet i responsable.

Gràcies a en Jaume Vidal, i el desig que també els mallorquins puguin compartir les seves estrenes, i no de lluny estant, sinó a ca seva, integrant-se a la seva cultura, deixant d'ésser una illa.

F. P. B.

Una manera fàcil i dramàtica d'expressar el dolor o l'esperança, però l'aplanament, sense cap complexió motivacional de l'home, i mostrant-lo despullat d'opinió, com és, simplement home però en la voluntat d'esser-ho

un dels espectacles més des-
cristians que he vist a Barcelona;
finalment **Oratori** per un home
capre la terra que més endavant
comentarem. A més, la col·labora-
tot en la realització de **Amica** i
reguta i en **Varietats 2 de Maria**

CINEMA?

per Vicenç MATAS

Tot i que a l'hora de definir-ne unes fites concretes, per codificar-lo dins un sistema ben determinat, ni crítics, ni teòrics ni estructuralistes de cap classe s'han arribat a posar d'acord en què i com, el cert és que ningú sembla dubtar a hores d'ara que el cinema sia un llenguatge major d'edat. Una forma d'expressió plena i possible.

Un medi de comunicació que ja va nèixer viciat des d'un principi per criteris industrials, substituït per interessos fenicis, ha estat capaç d'arribar en tres quarts de segle a una clara maduresa. Setanta cinc anys de progrés industrial i tècnic, de recerques formals i descobertes palpables han duit al cinema on som ara.

Crisi, per uns; nous camins, per altres. Esgotament general del públic i decadència absoluta dels gèneres tradicionals. Esforços un cop més del muntatge industrial per atreure's un espectador cansat de la convenció dels tipus, dels temes, de tot.

Sistemes setanta milímetres, perfecció de la imatge audiovisual, enfrontant-se amb el gran esclat de la popularització i divulgació pel mateix sistema, dels passos subestandard. Imatge televisiva redimint el microcosmos personal a una terapèutica diària de consolació i relax cerebral absolutament mancat.

I amb tot, el cinema retrobant-se eina útil en mans de l'homo actor-espectador del món. Abaix, o al centre, o allà on volgueu, la indagació del llenguatge possible enfrontant arreu la realitat diversa de l'homo.

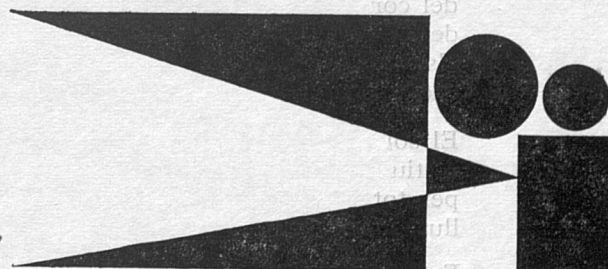
La decadència del cinema-espectacle conduït a la gran massa incondicional, és manifesta. I l'alenada d'aire fresc dels cinemes fora de circuits, fora de tantes coses, acostant-se a la veritat dels pobles i dels fets, una gran presa de coratge.

Es obvi aleshores remarcar que aquesta dominant general no essent una excepció, al nostre país se'ns presenta amb particularitats prou especials. S'ho pagaria estudiar-la ben a fons. Per la direcció política que vivim, per la situació socio-econòmica que patim, per la nostra trajectòria històrica en definitiva, hem jugat amb el cinema fins al present, un trist paper.

Recloguent-nos encara més dins la nostra comunitat cultural, o millor, al bell mig del nostre cul de sac insular, el panorama és encara més lamentable.

Cinema mallorquí? cal dir-ho tan baix, tan baix que un no sap si és la veu de la consciència que ens ressona o si per ser una veueta tan prima i tan magre, ni tan sols fa vasa entremig del rebombori general.

Això no obstant, l'elecció del passat hi és, l'enfrontament del present, ineludible. Tenim la paraula, ha dit el poeta; i un ull per veure, capaç de retrobar la realitat vint i quatre pics cada segon. Es qüestionà de dies.

P O E S I A

JOSEP REINES REUS.—Aquest poeta i publicista, nascut a Campanet el 21 de gener de 1914, no ha acabat mai d'incorporar-se, d'una manera clara, a les veus poètiques en la nostra llengua. Josep Reinés, que sorgí com a escriptor al recer de l'admiració i de l'atracció exercida per Mn. Riber, ha enterbolit l'eficàcia del seu llenguatge poètic per un dissortat i sistemàtic bilingüisme. Amb tot i això, és autor d'una obra lírica ben notable, en extensió i qualitat, en la llengua de la nostra terra. Poesia que discorre per dos camins ben diferents en intencions i resultats estètics. D'una banda la veu àgil, lleugera, de to menor, infantil quasi... gairebé tan sols un frec de poesia. El poeta usa aquí el vers breu, que aconsegueix uns ritmes àgils, juganers, festosos. La

influència de tota una tradició mallorquina de cançons infantils, que Reinés recrea a vegades, hi batega, acompanyada per ressons de Juan Ramón Jiménez i altres veus castellaneres de 1927. A l'altre vessant una poesia més ambiciosa, més retòrica. El versos són ara reposats, solemnes... El poeta canta figures, fets, paisatges de la nostra illa. El regust barroc del «riberisme» hi és ben patent. Amb tot, el resultat queda per davall del camí abans assenyalat. La veu «menor» de Josep Reinés és, en fi, la destinada a perdurar més d'aquesta aventura poètica.

Els poemes reproduïts en són una mostra ben expressiva d'aquests dos camins per on ha discorregut l'obra lírica de Josep Reinés Reus.

E S T I U

Mar endins
fan cucaveles
els dofins.

En el port
les barques
en repòs,
cavil·len
records.

Per dins
els rostolls
del cor
de l'illa,
els nins
cacen grins.

El sol
festiu
per tot
llu i riu...

Es l'estiu!

LA DEIXA DE MOSSÈN RIBER

Amb l'agulla del seu daurat campanar
el poble broda bells somnis de minyonia.
Sota un cel blau, de records esgarrifat,
formigueja tot un món d'ancestral poesia.

Es el pueril món d'aquell infant orat
que, lliure com l'aigua que pel torrent corria,
violava les tombes dels rectors preclars
i els nius d'òliba afollava amb gran valentia.

Es aquell pueril món d'aquell infant orat
que, com Verlaine, altra riquesa no tenia
sinó la dels seus ulls, vius i penetrants,
com dos festers flamejants a dins la via.

Es el pueril món d'aquell infant orat
que a la crida de Déu respongué un dia,
i, en escriptor convertit, ens va deixar
per herència un ric tresor: la «Minyonia».

Obra d'una inigualada amenitat,
rotunda de ritme i d'imatges farcida,
deliciosa narració del temps passat,
compendi de tots els infants de pagesia.

rosa dels VENTS

D'EIVISSA

ART DELS QUATRE VENTS I DE L'ILLA

Les grans murades eivissenques orienten al nord la seva cara més llarga, que té els fonaments als nivells inferiors del puig urbà i mira des de les seves troneres cap al port i els camps de l'illa. Tres massissos baluards s'aixequen d'aquesta banda damunt els barris de la Marina i de sa Penya. Part de dins, entre els murs i les cases que inicien l'ascensió, corren alguns carrers i s'exemplen una mica unes places. En aquests baluards (Portal Nou, Sant Joan i Santa Llúcia) i en aquestes places (la plaça de Vila, la dels Desemparats, sa Carrossa) és on s'acumulen més densament les abundants manifestacions artístiques d'aquest mes de juny a Eivissa. Al baluard del Portal Nou, acondicionat d'un anys ençà per a diverses classes d'espectacles a l'aire lliure, es representen magníficament unes peces de teatre anglès, per uns artistes admirables, que són molt elogiats. He vist una d'aquestes obres, la titulada **The fantasticks**: Fou una deliciosa vetllada. A les dues grans plantes de la Sala d'Armes del bastió de Sant Joan i a l'antic polvorí del de Santa Llúcia s'ha instal·lat la IV Biennial Inter-

nacional d'Art d'Eivissa, especialitzada, com és sabut, en art jove. A les galeries d'art de les places esmentades se succeeixen les exposicions. Una galeria nova s'ha sumat enguany a les que ja existien.

Procedint cronològicament, començarem per aquesta galeria, que va obrir les seves portes el dia 5 de juny i es diu «Inside Out Art Gallery». Ben encertadament, es va inaugurar amb una exposició d'un notable pintor eivissenc, Vicent Calbet, de qui ja hem parlat en aquestes pàgines. Aquesta vegada presentava, al costat d'algunes obres realitzades amb tècniques en ell més usuals, una bona sèrie de **collages**, alguns de generoses dimensions. Es tracta d'uns quadres intencionats, d'un gran ofici, treballats amb un art extraordinari, on s'aconsegueixen uns resultats sorprenents. L'exposició era excel·lent: no podia començar millor la nova galeria. Seguint el costum de referir-nos especialment als artistes eivissencs, no hauríem de parlar de les exposicions de les altres galeries. Unes circumstàncies especials, però, ens mouen a fer una excepció amb una exposició oberta l'últim dia del mes; deixarem el comentari, doncs, per al final de la crònica.

Un cas diferent, per la seva magnitud i importància, és el de la IV Biennial Internacional. La seva inauguració anà precedida per un pregó pronunciat, la tarda del dia 26, pel Sr. Marquès de Lozoya, il·lustre personalitat ben coneguda i apreciada a Eivissa. Hi assistí el Delegat Nacional de Cultura, aquesta Delegació essent actualment la promotora de la Biennial eivissenca. La inauguració se celebrà el matí del dia 28 i fou presidida pel Sr. Rodríguez de Valcárcel, President de les Corts Espanyoles. Al saló de sessions de l'Ajuntament, abans de les paraules de l'Alcalde d'Eivissa, del Delegat Nacional de Cultura i del President de les Corts, fou llegit el veredict del Jurat, format per distingides personalitats polítics, arquitectes, pintors i crítics, nacionals i estrangers. Davant l'e-

difici principal de la Biennial, que molt aviat ha de ser el del Museu d'Art Contemporani d'Eivissa, foren hissades les banderes dels països participants, i tot seguit fou visitada l'exposició pels assistents a l'acte. No estava encara oberta la sala monogràfica, que enguany es dedica al pintor valencià Rigobert Soler, que deixà tants de quadres eivissencs.

El resum d'aquesta IV Biennial pot ser el següent: participació de vint-i-set països (dels E.U.A. al Japó), un bon nivell de qualitat i unes cinc-centes obres, repartides en les cinc seccions de Dibuix, Gravat, Escultura, Pintura i Arquitectura. A aquesta última va correspondre el Gran Premi de la Biennial, recaigut en un projecte de «Centre cultural per a joves», per J. Montaner i J. R. Moreno, de l'Escola de Sevilla. Es un útil i bell projecte, pensat no per a qualsevol població, sinó per a Eivissa, i concebut precisament per a ser edificat al mateix baluard de Sant Joan on hi ha la Sala d'Armes, que es respecta. No hi ha dubte que lliguen perfectament la vella funcionalitat del baluard i la nova del projecte. L'ambiciosa, atrevida i moderna construcció se superposaria a l'ampla i sòlida base, en la fantasia dels afortunats autors. I és clar que en la fantasia cal que resti el projecte, intocables com han de ser la perspectiva de Dalt Vila i les nostres murades - ja massa atacades, ai!, i per un punt, entre altres llocs, no gaire distant de l'emplaçament de la Biennial. Sobre els premis que segueixen en importància, només direm que el primer d'Arquitectura fou atorgat a un «Estudi d'estatges cel·lulars prefabricats», de Catalán, Yruegas i Manzano; el primer de Pintura fou repartit **ex aequo** entre el brasiler Rocha i l'espanyol A. Heras; el primer de Gravat fou concedit a Tadas Burga, alemany, i el primer de Dibuix a Franco Giménez, espanyol. El tercer premi d'Escultura (la secció més fluixa) fou per a Maamun el Sheihk, de l'Aràbia Saudita, els dos primers havent-se declarat deserts.

A la inquieta Galeria 5, un dels establiments d'art de la plaça dels Desamaparats, es va obrir el 30 de juny, tancant els esdeveniments d'aquest mes tan intens, una exposició de Rafael Alberti. Comprèn obra gràfica i monotips, segons ens indica el catàleg, el qual inclou els versos de la famosa evocació d'Eivissa o **Retornos de una isla dichosa**, que comença: **La felicidad vuelve con el nombre ligero...** No és aquesta l'única presència del «poeta» a l'exposició del «pintor». Una sèrie de gravats il·lustra els seus **X Sonetos romanos**. Però la constant preocupació per la pintura consta a l'altra sèrie de gravats: els cinc de **Los ojos de Picasso**. Homenatge gràfic al gran pintor que ja havia estat homenatjat pel mateix Alberti amb el seu inimitable do verbal, com als versos que ens parlen d'una mena de pintor-toro que arremet des del Mediterrani **azul, blanco y añil**, per a continuar després la llarga aventura:

**De azul se arrancó el toro.
¡Oh guitarra de oro,
oh toro por el mar, toro y torero!**

Però ara és amb uns altres versos que volem cloure la notícia d'aquesta bella exposició amb què Alberti s'acosta de nou a la nostra terra: aquelles paraules inicials de **Retornos del amor fugitivo en los montes**, on és evocada mitològicament una mítica Eivissa, possible refugi per a l'amor, en la memòria sempre activa d'un poeta:

Era como una isla de Teócrito. Era la edad de oro de las olas. Iba a alzarse Venus de la espuma. Era la edad de oro de los campos. Iba Pan nuevamente a repetir su [flauta y Príapo a verterse en los jardines. Todo era entonces. Todo entonces [iba.

Ens plau contemplar aquestes obres de la Galeria 5 i recordar amb reconeixença uns «retorns» de tanta volada poètica.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET

DE MENORCA

Sembla que la notícia de la mort de Gumersind Gomila, el major poeta menorquí d'ençà de la Renaixença —esdevinguda a terres del Rosselló el passat 28 de març— no ha despertat ressons massa encesos a la premsa i publicacions de les Illes. Val a dir que la poesia és, i duu camí de seguir essent per llarg temps, una activitat marginal —potser afortunadament marginal!— en aquest món on sembla campar, més que no el materialisme, una estructura socio-econòmica que ens porta en un viatge sense fi a través de tots els objectes, sense un instant de repòs, sense unes «vacances de consum» per a dedicar a percebre els flaires poètics. El poeta viu, lluita —aferrissat i tossut— amb les paraules en aquesta hora nostra, però el poble res ja no sap de belles i rítmiques cadències —i menys encara dels «socials poemes»—, mai sense un feliç «week end» per a visitar i copsar la tràgica aventura dels homes fets paraula.

Gumersind Gomila havia nat a Maó l'any 1906. De molt jove es trasllada a les terres —catalanes encara!— del Rosselló. Ara el poble costaner de Cotlliure esdevé el lloc del seu arrelament. En un viatge per les terres de Savoia, visita la casa de J. J. Rousseau, on sent la crida de la poesia. Es declara deixeble, en el terreny de la seva labor lírica, del major poeta rossellonès del segle XX: Josep-Sebastià Pons. En la seva formació intel·lectual manifesta l'atracció que sentí sempre per la labor del filòsof francès Emile Auguste Chartier, més conegut pel pseudònim **Alain**. Al costat de Pons i Alain, la influència dels trobadors d'Occitània, que Gomila coneixia a fons.

Tant en extensió com en profunditat, la seva obra poètica forma un considerable «corpus» líric: Començà el 1943, amb la publicació de **La sorra calenta**, que fou reeditada el 1967. Segueix després la que es considerava la seva

obra cabdal, **Llucifer** (1966). També el 1966 apareix la seva tercera obra poètica **El vent fútil**. L'últim recull publicat fou **Els ocells morts** (1969). Sembla que un altre recull, **La mort de cada nit**, ha romàs inèdit en el moment de la desaparició del poeta.

Al costat del poeta, la seva labor professional: la ceràmica. Gumersind Gomila era una gran figura en aquest aspecte; deixeble i col·laborador de Jean Lurçat, havia realitzat juntament amb el seu mestre alguns **panneaux** destinats a diverses ciutats de França, entre les quals París i Estrasburg.

Aquest escriptor fou inclòs per Pere Verdager en la seva **Poesia Rossellonesa del segle XX**, qui proclamà que era «un dels poetes més autèntics, més purs i més personals». Fondament relacionat amb la difícil problemàtica actual de la vella cultura dels trobadors d'Occitània, Gumersind Gomila, entre 1956-1964, va seguir i ens donà a conèixer la situació i la dinàmica cultural catalana a les contrades franceses, a través de la seva «Crònica del Rosselló» en els «Cap d'Any» de la Biblioteca Raixa.

Tot això perquè les Illes, i sobretot Menorca, sàpiguen quina és la veu sobre la qual acaba de fer-se, el definitiu silenci.

DE VALENCIA

Dins el darrers fets de la Ciutat i el Regne de València en destaca un que just comença, però que amb els mesos cobrarà una importància cada vegada major, com esperam tots, i és el Primer Congrés d'Història del País Valencià, que tindrà lloc el mes d'abril de l'any que ve, mes que ja fou presentat el passat dia 6 de juny oficialment, sota la presidència del rector de la Universitat i amb la presència de la majoria dels membres del Comitè organitzador. Feu la presentació el professor d'Història de la Medicina José M.ª López Piñero, qui exposà els fins que

preté aquest Congrés, així com els noms d'una sèrie de personalitats que ja han promès la seva assistència i la seva participació amb comunicacions al mateix.

Aquest congrés pot esdevenir una fita en la Història del nostre País. De pocs anys ençà hi ha hagut un gran desenvolupament en els estudis històrics, i de totes les càtedres d'Història de la nostra Universitat surten treballs i tesis doctorals que solquen nous camins i donen nous parers d'uns moments que se tenien desconeguts o se creien coneguts quan ho eren molt deficientment.

La idea d'aquest Congrés, nascuda de la unió de totes les càtedres d'Història de totes les facultats, ja indica un desig de tasca en comú, i és amb aquest sentit d'unió (**entre tots ho farem tot**) que done aquesta notícia damunt «LLUC», esperançat en la fructificació que aquest Congrés pot donar i que amb l'esforç de tots donarà.

Darrerament la col·lecció «3 i 4» s'ha enriquit amb la publicació d'un altre llibre. Se tracta de **Blasco Ibàñez: Política i periodisme** de Josep Leon Roca. La personalitat extensa i multiforme del gran novel·lista defuig de la consideració d'un sol investigador, però a poc a poc ens n'arriben estudis parcials que aporten la seva contribució a la coneixença d'aquest valencià universal verament interessant. En aquest treball de Leon Roca trobem el caire bregós de Blasco Ibàñez des de la seva tribuna periodística, mantenint les seves idees polítiques, tot el que va donar caràcter al blasquisme, fenomen fonamental per a comprendre la situació del País Valencià a principis de segle.

Finalment vull fer present la conferència d'un mallorquí, en Josep Melià, qui parlà a l'Ateneu Mercantil sobre **Llengua, nació, estat** (per què el programa estaria redactat en castellà?). El fonament de la idea d'En Melià és l'autonomia lingüística, amb comple-

DE MALLORCA

Joan Oliver, el poeta de Barcelona guardonat amb mig milió de pessetes pel Premi de les Lletres Catalanes, va ser a Mallorca els darrers dies de maig passat. En donarem compte al número de juny darrer. Avui ens complaem a donar-ne un testimoni gràfic. Davant les cases de Solleric i sobre un fons de verd i de muntanyes el poeta apareix entre poetes, intel·lectuals i amics: Francesc de B. Moll, Josep Maria Llompart —a l'esquerra i a la dreta—, Josep M. Palau i Camps, Miquel Fullana, el P. Josep Capó, Aina i Francesc Moll Marqués, Climent Garau, Encarnació Viñas, Miquel Gayà, Jaume Adrover, i les senyores d'Adrover, de Garau, etc.

ta llibertat per a desenvolupar els seus mitjans d'expressió. En això hi estam tots d'acord, però gosaré apuntar si el plantejament de la consecució d'aquest fi no és una mica esquemàtic i utòpic, un poc massa humanista, diré. En certa manera, crec que està bé que vingués a parlar-nos després de l'èxit del seu **Informe sobre la llengua catalana**. El diàleg que seguí a la conferència serví per afinar algu-

nes posicions, i inclús per demostrar la imcomprensió dels nostres problemes per part d'aquells qui ens diuen que els comprenen. Dins això podria afegir una «boutade» d'en Melià (que tots celebrarem i aplaudírem), que potser la premissa madrilenya és més regionalista que la valenciana. De la nostra premsa n'hi ha molt per a parlar...

EL TORRER

ROSA DEL TEMPS FU- GISSER...

UN AMIC

Sebre ser amics és difícil, i meritori.

Aquest home de qui parl és exemplar, perquè les extenses relacions que manté amb molta gent diversa, l'acrediten com a diplomàtic de debò. Jo a voltes pens: aquest home, tan modest i popular, s'ha guanyat un homenatge. Li ho hauríem d'oferir. Un homenatge públic, naturalment.

Però llavors pens que no és aquest el camí, encara que la seva influència en molts aspectes —econòmics, familiars, i fins polítics— sigui ben efectiva.

Aquest home és una «eminència gris», i com a tal, li escau millor un homenatge del cor, i que Déu, que és l'únic que pot calibrar lo que val, el premi com pertoca. Perquè, un homenatge públic, quines conseqüències pràctiques tendria? Cap, per més que l'homenatge sigui ben guanyat, però l'interessat quedaria astorat si li ho proposaven.

Si molt convé, cal deixar anar l'enrenou, i el premi al bon amic sigui l'adhesió cordial, fins al sacrifici, com la seva amistat —sense remor de multituds— és també fins al sacrifici.

Jo l'observ moltes vegades: el seu criteri sa, la seva finor psicològica, la seva generositat, la seva cortesia, són únics. Però el seu enorme cercle d'amistats sensates és un plebiscit suficient.

OPINIONS DE KOESTLER

En el seu darrer llibre, **El cavall dins la locomotora**, Arthur Koestler assentava la hipòtesi d'un defecte de construcció en el capítol hereditari de l'«homo sapiens»: la dis-

sociació de creences afectives i de la raó. Insisteix, i fa bé, en la resistència de lo que cal anomenar «l'esperit» envers els mecanismes que condicionen el seu esparidiment i expressió. Mots com «intenció», «volició», «introspecció», «consciència», «intuïció», apartats com si fossin dolents del vocabulari de la ciència de la conducta, tornen eixir triomfalment, no com a conceptes filosòfics abstractes, sinó com a utilitat descriptiu indispensable.

Fermentament atrinxerats a les càtedres d'Universitat, a les redaccions dels periòdics tècnics, hi ha una reraguarda que defensa encara la tesi de l'«home màquina».

Però els laboratoris evidencien l'existència de formes irreductibles que cal anomenar «consciència» o «llibertat».

MAO I ELS SEUS SEGUIDORS

S'ha tornat parlar de Jean Paul Sartre amb motiu de la suspensió del periòdic dels maoïstes a París. Jean Paul Sartre, a lo vist, predica la revolució permanent, com els xinesos. Ha estat un home nefast. Per això és lamentable que l'encensin des de la dreta fins a l'esquerra, per dir-ho de qualque manera.

Explicació de l'actitud de Sartre? Afany de notorietat, ara que s'anava apagant la seva estrella i un histerisme connatural, que se demostra a través de la seva trajectòria existencial.

Violència, més violència, més violència, total caos, conseqüències negatives.

Inconsciència, més inconsciència, menys inconsciència, total caos.

Si el món és un absurd, segons la doctrina de Sartre, per què fer-li més?

Però si el senyor Sartre és un histèric...

GARANDY

«No és possible seguir servint el silenci». Amb aquesta afirmació

comença el pròleg de l'assaig **Le grand tournant du socialisme**, en les pàgines del qual l'ideòleg comunista ha intentat dues coses importants: analitzar en primer lloc la situació del socialisme en el món davant la formidable revolució tecnològica dels últims anys: i en segon terme criticar la dogmàtica burocratització del marxisme dins la Unió Soviètica.

El burocratisme soviètic, ancorat en la repetició de conceptes antics, desvirtua, segons l'autor de **Toute la verité**, l'exploració que feren Marx i Engels, fa un segle, davant una societat mudadissa, amb les seves dramàtiques tensions humanes. Per la seva part, Lenín se proposà la modificació estructural de Rússia, gegantí país agrari i en gran part subdesenrotllat, destroçat per la guerra mundial i la guerra civil.

Però l'aplicació sistemàtica d'aquest assaig concret a totes i cada una de les circumstàncies nacionals i internacionals és una deformació total dels desitjos dels creadors del socialisme. Garandy defineix el marxisme com una metodologia de les iniciatives històriques possibles en cada poble i en cada moment.

Garandy fa una crida a tots els homes, per damunt de tots els nivells de classe, de partit i d'Estat, per tal que examinin en consciència allò que podria fer-se a través de la revolució tecnològica en recerca d'una societat més humana, més lliure, més democràtica, més ajustada al progrés moral i al finalisme positiu del desenrotllament.

El gran fet novell de la tecnificació massiva ha lliurat l'home, per primera volta en la història, de la penúria constant que el tengué estret durant segles i condicionà en gran part les seves lluites, les seves formes de vida, els seus sistemes econòmics i fins els mètodes de govern.

Ara cal utilitzar el camp immens de possibilitats que la ciència pura i aplicada ens ofereixen, per intentar aconseguir un món millor.

LLIBRES

LAS RAICES DE LA BUROCRACIA, per Isaac Deutscher. Ed. Anagrama. Barcelona, 1970. 57 pàgs.

El tema de la burocràcia va ser motiu d'unes conferències que Isaac Deutscher va pronunciar en 1960 a la London School of Economics. Després en va escriure un resum que s'edità a Londres l'any passat sota el títol **Roots of Bureaucracy**. Cuadernos Anagrama inicia amb aquesta obreta —traduïda al castellà per José Cano Tembleque— una nova col·lecció a cura de l'Editorial del mateix nom.

FAUSTO Y ANNA, per Carlo Cassola. Biblioteca Breve de Bolsillo, 62. Editorial Seix Barral, S. A. Barcelona, 1970. 376 pàgs.

Carlo Cassola és un il·lustre novel·lista italià nascut a Roma en 1917. Autor de diverses obres que li han donat fama juntament amb el premi Strega que li fou concedit en 1960. Eugenio Montale ha dit d'aquest llibre que és una novel·la d'amor que interessa com a document. Versió castellana de Román Cuétara.

LÉVI-STRAUSS, ANTROPÓLOGO Y FILÓSOFO, per Edmund Leach. **EL OSO Y EL BARBERO**, per Claude Lévi-Strauss. Cuadernos Anagrama, 2. Barcelona, 1970. 75 pàgs.

Dos interessants assaigs en traducció castellana de José R. Llobera. L'estudi d'Edmund Leach sobre Lévi-Strauss ens dona la clau per entrar en la complexitat de la seva obra com antropòleg i filòsof; i el d'aquest constitueix una bona mostra de la riquesa dels seus coneixements i observacions.

LLIBRES

TOT ESPERANT GODOT, per Samuel Beckett. Traducció de Joan Oliver. Quaderns de Teatre, 22. Aymà S. A. Editora. Barcelona, 1970. 81 pàgs.

Aquesta pulcra col·lecció acull en segona edició —la primera fou publicada a Palma per la Biblioteca Raixa fa deu anys— la importantíssima obra de Samuel Beckett **En attendant Godot**, en la no menys important versió catalana de Joan Oliver.

Beckett va ser guardonat amb el Premi Nobel l'any passat, i aquesta obra obtingué el Premi Mundial de Teatre de la crítica anglesa l'any 1965.

LOS FEDAYIN. EN DEFENSA DE LOS GUERRILLEROS PALESTINOS, per Jacques M. Vergès. Colección Documentos, 6. Barcelona. Editorial Anagrama, 1970. Traducció castellana de Jorge Marfà. 117 pàgs.

La defensa que J. M. Vergès hauria volgut fer i no li permeteren, dels «fedayin» palestinesis que atacaren —entre 1968 i 1969— dos avions de la companyia israelita «El Al». Acusats i defensor posen en entredit els fonaments i el confort intel·lectual d'un món d'importants que s'ignora sovint a sí mateix com a tal, i del qual els pioners d'Israel en són una petita avançada.

LLUC, una Revista
que vol ajudar a
la nostra cultura

ROSA DEL TEMPS FUGISSER...

JUAN DE AVILA

La canonització del venerable mestre Juan de Avila ens convida a posar de relleu la significació literària d'aquell que dedicava el dia als proïemes i la nit, a imitació de Jesucrist, a Déu, com va dir d'ell el seu biògraf Fray Luís de Granada, per explicar els seus afanys i els seus treballs.

Cal destacar el seu paper decisiu en el començament de la gran

mística del Segle d'Or castellà, com a pont, al mateix temps que Francisco de Osuna, entre Ramon Llull i Fray Luís de León, Santa Teresa i Sant Joan de la Creu.

Hem d'al·ludir, encara, a aquest model de bona llengua que són l'ascètic **Libro espiritual sobre el verso «Audi filia»** o els tractats sobre el Santíssim Sagrament que tant i tan bé inflüiren en els grans escriptors sagrats del segle.

Aquell esclat de grans escriptors i de sants va ser un moment únic que alçà Castella a uns nivells universals meravellosos, en els quals, em sembla, no ha tornat trobar-se. Es podria dir que la generació del 98 també ha constituït un «Segle d'or», mes la gran força motora dels Segles XVI i XVII manca als grans escriptors —grans, en efecte, però escèptics i desviats de la tradició—, que són els del 98.

M. C.

QÜESTIONS DE VIDA CRISTIANA

Publicacions

de l'Abadia de Montserrat
(Barcelona)

El millor moment a l'hora del triomf

PERFUMERIA INGLESA

TROFEUS ESPORTIUS

C/. Cadena, 6

Telèf. 21 17 70

(Expedim per Agències)

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPARDENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

DAES

CONFECIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358
PALMA DE MALLORCA

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

oriflama

oriflam

orifl

ori

revista de la joventut

Butlletí de subscripció a

Espronceda, 214
BARCELONA-5

oriflama

En

adrees

Les Publicacions de l'Abadia de Montserrat us ofereixen

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA

QUADERNS QUINZENALS
PER A PENSAR I SENTIR
AMB L'ESGLÉSIA
DEL POSTCONCILI

Per primera vegada, tota la documentació d'interés eclesial és publicada en la nostra llengua d'una manera sistemàtica i periòdica.

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA us farà arribar amb tota seguretat i garantia les encícliques, missatges, discursos, al·locucions i homilies del Papa, les instruccions dels Organismes postconciliars, els decrets de les Congregacions romanes, i, encara, una selecció d'altres textos interessants, oficials o oficinosos, tals com pastorals de bisbes, comunicats de les conferències episcopals, conclusions de congressos, declaracions d'altres jerarquies eclesiàstiques, articles de teòlegs eminents, etc.

32 p. de text útil, 17 x 24 cm.

Subscripció anual (22 números): 275 ptes.

Subscripció semestral: 150 ptes.

(estranger: 325 i 200)

Els subscriptors rebran sense cap recàrrec els números extraordinaris.

Adreçau les vostres subscripcions a

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA - MONTSERRAT (Barcelona)

UNA REVISTA PER A SACERDOTS I LAICS

QUE NOMÉS TENEN TEMPS DE LLEGIR-NE UNA